

T.C. DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜŐÜ
PLASTİK SANATLAR ANABİLİM DALI

PLASTİK SANATLAR VE PSİKOLOJİ İLİŐKİŐİ: RESİM SANATININ
PSİKOTERAPİDE KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHTAP ÖZDEMİR

201385005

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi ATALAY MANSUROĞLU

İSTANBUL, OCAK 2019

T.C. DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜŐÜ
PLASTİK SANATLAR ANABİLİM DALI

PLASTİK SANATLAR VE PSİKOLOJİ İLİŐKİŐİ: RESİM SANATININ
PSİKOTERAPİDE KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHTAP ÖZDEMİR

201385005

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi ATALAY MANSUROĞLU

İSTANBUL, OCAK 2019

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, plastik sanatlardaki görsel anlatım ve ifade kavramından yola çıkarak, sanatın ve özellikle resim sanatının psikoloji ile arasındaki ilişkiler araştırılmış, sanat terapisi bağlamında, resim sanatında kullanılan tekniklerini anlama ve psikoterapideki yeri ve rolü incelenmiştir.

Ayrıca, resim sanatının psikolojik boyutu içinde kendini ifade eden ressamın seçilmiş örnekleri üzerinden psikoloji-sanat ilişkisi incelenmiş, hem sanatçıyı hem de izleyiciyi psikolojik ifade boyutu içine alan, etki yaratan nedenler irdelenmiş ve değerlendirilmeler yapılmıştır.

Resim tekniklerinin uygulanmasında ressamı ve çevresini etkileyen psikolojik ortam, oluşan iyileştirici psikoterapi etkinin nedenleri tekniklerin özellikleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Mehtap Özdemir

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Doküman No	FR.1.26
Yürürlük Tarihi	1.11.2017
Revizyon Tarihi	1.11.2017
Revizyon No	1
Sayfa	1 / 1

SOSYAL BİLİMLER / FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Tarih 25.01.2019

Anabilim/Anasanat Dalı : PLASTİK SANATLAR

Öğrencinin Adı Soyadı : Mehmet ÖZDENİR

Öğrenci No : 201385005

Tez Danışmanının Adı Soyadı : Dr. Öğr. Üys. Atalay MANSUROĞLU

İkinci Tez Danışmanının Adı Soyadı : —

Tezin Başlığı : PLASTİK SANATLAR VE PSİKOLOJİ İLİŞKİSİ;
RESİM SANATININ PSİKOTERAPİDE KULLANIMI

Doğuş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin 32.Maddesi uyarınca yapılan değerlendirmeler sonunda;

tezin kabul edilmesine

tezde düzeltme verilmesine

tezin reddedilmesine

oy birliği / oy çokluğu ile karar verilmiştir.Gereği için arz olunur.

Danışman Üye

Dr. Öğr. Üys. Atalay Mansuroğlu

Atalay

Üye

Dr. Öğr. Üys. Begüm Güneş

Begüm

Üye

Dr. Öğr. Üyesi

Ahmet Örel

Üye

Üye

Anabilim/Anasanat Dalı Başkanı Onayı: (vekil)

Dr. Öğr. Üys. Atalay MANSUROĞLU

Atalay

ÖZET

Bu çalışmada sanat terapisi bağlamında, resim sanatında kullanılan teknikler ve resim sanatının psikoterapideki yeri ve rolü incelenmiştir.

Sanat, insandaki güzele ulaşma ve ondan ruhsal bir zevk almak duygusundan doğmuştur. Ortaya çıkışından bu yana bir insan etkinliği olan ve insanlıkla yaşıt olan sanatın ne olduğu konusu çağlara, toplumlara ve sanat alanına göre farklılıklar göstermiştir. Sanat gerçek dünyanın yok edici kurallarını aşarak binlerce yıl öncesini günümüze taşır. Bugün geçmişi biliyor ve yargılıyor olmamız sanatın erişilmez gücünden kaynaklanmaktadır.

Resim, “düz bir yüzey üzerinde çizgi ve renklerle doğadan bir parçayı ya da sanatçının iç dünyasının durumunu anlatma sanatı” olarak tanımlanabilir. Resim; çizgi, form, biçim, renk, doku, ölçü, aralık, yön, ışık ve gölge gibi tasarım öğelerinin anlatımcı bir düzen, bir uyum içerisinde bir araya getirilmesiyle oluşur. Diğer sanat dalları ile karşılaştırıldığında resim, uygulama yöntemleri ve araçları bakımından en fazla çeşitliliğe sahip sanat dallarının başında gelir.

Yapılan çalışmalarda, sadece dilin yani sözle dile getirilenlerin bireyi anlamak için yeterli olmadığı, sanatın terapi sürecinde kullanımının kişi hakkında kelimelerin tek başına yapamadığı kadar çok bilgi sağladığı görülmüş, bu gelişmeler ışığında sanat terapisinin temelleri atılmış ve sanat terapisinin önemi anlaşılmıştır.

Sanat ve psikolojide, içe atılmış olanın dışa yansıma ve etkileri söz konusudur. Psikolojide resim, bireyin kendince düzenlemeye çalıştığı karmaşık dünyasının açıklayış biçimi ve zihinsel gelişiminin göstergesi sayılabilir. Resim etkinliğine klinik açıdan bakıldığında, kişiliğin değerlendirilmesinde ya da ruhsal bozuklukların tanınmasında yararlı bir araç olduğu görülmüştür. Çünkü resim, yapılması hem kolay hem de oyun olarak algılanan bir faaliyet olmasının yanında, hastaların gelişimlerini, becerilerini, bize onların düşünüş biçimlerini, aynı zamanda diğer insanlarla ilişkilerini yansıtmakta ve ipuçları vermektedir.

Sanat terapisi sorunun tanımlanması ve açık biçimde ortaya konulması, duygusal çatışmaların ifade edilmesi ve farkındalığı arttırması, sosyal becerileri geliştirmesi, ifade etmesi sayesinde kaygıyı azaltması, kişiyi gerçeğe yöneltmesi ve öz saygıyı arttırması anlamında iyileştirici etkiler göstermiştir. Özellikle psikoterapide tedavi sürecini

hızlandırmakta ve birçok ruhsal bozukluğun tedavisinde hastaların kendilerini ifade etmelerini kolaylaştırmakta ve onların rehabilitasyonunda kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Psikoterapi, Psikoloji, Resim, Terapi.

ABSTRACT

In this study, techniques that are used in the painting art and the role of the painting art are analyzed within the context of art therapy.

The art was born from the feeling of reaching the beauty in human and getting spiritual pleasure from this beauty. Since the art's existence, the issue of definition of art that is an activity of human and is at the same age with humanity has varied by ages, nations and the kinds of art. The art brings thousands years past to present by exceeding the destructive rules of the real world. Today, we know and judge the past via the unaccessible power of the art.

Painting can be defined as “is the art of telling a piece of nature or the inner world of the artist with the lines and colors on a flat surface. Painting occurs with the combination of design elements like line, form, color, texture, dimension, interval, direction, light and shade in a narrative and harmonic way. Painting is one of the art branches that has the most variety in terms of application methods and tools when compared with the other art branches.

The studies show that only verbal communication is not sufficient to understand human, the use of the art in the process of therapy provides more information about the human than the words, in the light of these developments the art therapy was founded and the importance of art therapy was understood.

The outpicturing and the effects of the inner world are discussed in art and psychology. The painting in psychology can be considered as an indicator of the description type of the complicated inner world of the human that try to organize himself and the mental development. From clinical point of view, it is seen that the painting is a useful tool to evaluate personalities or to recognize mental disorders. Because the painting reflects and gives a hint about the patients evolution, skills, thinking styles and the relations with others besides being easy to do and is perceived as a game activity.

The art therapy has shown healing effects on identifying and revealing the problem clearly, expressing the emotional disagreements and increasing the awareness, developing the social abilities, reducing anxiety via expression, directing the human to truth and increasing the self esteem. The art therapy is especially used to boost the

treatment process, simplify the self expression of the patients in mental disorder treatments and rehabilitations.

Key Words: Art, Psychotherapy, Psychology, Painting, Therapy.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
RESİMLER DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Yöntemi.....	1
1.3. Çalışmanın Kısıtları.....	1
2. PLASTİK SANATLAR	2
2.1. Sanat.....	2
2.2. Sanatın Sınıflandırılması	3
2.3. Plastik Sanatların Türleri	4
3. RESİM SANATI VE SANAT PSİKOLOJİSİ	6
3.1. RESİM SANATI	6
3.1.1. Resim Sanatının Özellikleri, Yöntem ve Kuralları.....	7
3.1.2. Resim Sanatında Üretim Sürecini Etkileyen İlişkiler.....	9
3.1.3. Resim Sanatında Kullanılan Teknikler	11
3.1.4. Resim Sanatında Anlam Yaratma ve İzleyiciyle İletişim.....	12
3.2. SANAT PSİKOLOJİSİ.....	13
3.2.1. Sanat Terapisi.....	15
3.2.1.1. Sanat Terapisinin Tarihçesi.....	16
3.2.1.2. Sanat Terapisinin Amacı ve Tedavi Edici Yönü.....	18
3.2.1.3. Sanat Terapisinin Uygulama Alanları.....	19
3.2.1.4. Sanat Terapisinin Çeşitleri.....	20
3.3. Sanat Terapisinde Resim Tekniği Ve Psikolojisi.....	20
3.3.1 Çizgilerin Anlamı.....	22
3.3.2 Renklerin Anlamı.....	26
3.3.3 Sanat ve Deformasyon Kavramı.....	30

4. RESİM SANATI VE PSİKOLOJİ İLİŞKİSİNİN ÖRNEKLER ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	33
4.1. Edvard Munch.....	34
4.2. Frida Kahlo	37
4.3. Vincent Van Gogh.....	40
4.4. Egon Schiele	42
4.5. Hüseyin Avni Lifij.....	43
4.6. Burhan Uygur.....	46
4.7. Mehmet Güteryüz.....	49
4.8. Mehtap Özdemir.....	50
5. SONUÇ.....	54
KAYNAKLAR	58
ÖZGEÇMİŞ	62

RESİMLER DİZİNİ

	Sayfa
Resim 3.1: Edvard Munch “Çığlık”, 1895.....	8
Resim 3.2: Hugo Van Der Goes, Çobanların Tapınması, 1476-1479.....	28
Resim 3.3: Vincent Van Gogh, Gece Kahvesi, 1888.....	29
Resim 3.4: Anoreksiyalı bir olgunun kendi iç süreçlerini anlattığı bir resim çalışması.....	31
Resim 3.5: Anoreksiyalı bir olgunun kendi rahatsızlık sürecinde değiştirmek istediği tutumlarını anlattığı bir çalışması	32
Resim 4.1: Edvard Munch, ‘Çığlık’, 1895.....	34
Resim 4.2: Frida Kahlo, ‘The Two Fridas’, 1939.....	37
Resim 4.3: Vincent Van Gogh, ‘Kulağı Sarılı Otoportre’, 1889.....	40
Resim 4.4: Egon Schiele, ‘Double Self Portrait’, 1915.....	42
Resim 4.5: Hüseyin Avni Lifij, ‘Pipolu Otoportre’, 1906.....	43
Resim 4.6: Burhan Uygur, ‘Köşk Kapısı’, 1987-1989.....	46
Resim 4.7: Mehmet Güteryüz, ‘Nekahat’, 1998.....	49
Resim 4.8: Mehtap Özdemir, ‘Duygu İltihaplanması’, 2015.....	50
Resim 4.9: Mehtap Özdemir, ‘Zerreden Külle’, 2017.....	51
Resim 4.10: Mehtap Özdemir, ‘İsimsiz’, 2018.....	51
Resim 4.11: Mehtap Özdemir, ‘İsimsiz’, 2018.....	52
Resim 4.12: Mehtap Özdemir, ‘İsimsiz’, 2018.....	53

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 3.1: İletişim modeli.....	8
Şekil 3.2: Katı malzemedeki kırık çizgilerin anlamı.....	23
Şekil 3.3: Yükselen çizgilerin anlamı.....	23
Şekil 3.4: Yuvarlak çizgilerin anlamı.....	23
Şekil 3.5: Oval çizgilerin anlamı.....	24
Şekil 3.6: Merkezi yanda biçimsel olmayan çizgilerin anlamı.....	24
Şekil 3.7: Merkezi ortada biçimsel olan çizgilerin anlamı.....	24
Şekil 3.8: Belli bir merkezde toplanan kırık çizgilerin anlamı.....	24
Şekil 3.9: Bir noktadan dağılan düz çizgilerin anlamı.....	24
Şekil 3.10: Meyilli olarak birbirini kesen çizgilerin anlamı.....	25
Şekil 3.11: Yatay çizgilerin anlamı.....	25
Şekil 3.12: Bir noktadan çıkan çizgilerin anlamı.....	25
Şekil 3.13: Bir noktaya doğru giden çizgilerin anlamı.....	25
Şekil 3.14: Bir merkezden çıkan eğri çizgilerin anlamı.....	25
Şekil 3.15: Aşağıya doğru akan eğri çizgilerin anlamı.....	25
Şekil 3.16: Birbirini destekleyen kırık çizgilerin anlamı.....	26
Şekil 3.17: Ölçülü eğri çizgilerin anlamı.....	26

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu tez, plastik sanatlardaki görsel anlatım ve ifade kavramının psikolojik boyutlarını inceleyerek, sanatın ve özellikle resim sanatının psikoloji ile arasındaki ilişkileri ortaya koyma amacı taşımaktadır. Bu çalışma ayrıca sanat terapisi üzerinden, resim sanatında kullanılan teknikleri anlamayı ve resmin psikoterapideki yerini ve rolünü incelemeyi amaçlamaktadır.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

“Plastik Sanatlar ve Psikoloji İlişkisi: Resim Sanatının Psikoterapide Kullanımı” adlı tez çalışması, konu ile ilgili kaynaklardan yararlanılarak temel kavram ve kuramlarını ele alan, resim sanatının önemli örnekleri üzerinden psikoloji ile ilişkisinin nasıl olduğunun saptanmasını hedefleyen, mevcut durumu saptayıcı ve keşfedici bir araştırma yöntemi ile hazırlanmıştır.

1.4. Çalışmanın Kısıtları

Sanat terapisi güzel sanatların bir çok dalında kullanılmaktadır (Karma sanatlar, fonetik sanatlar, plastik sanatlar vb). Sanatın bir çok dalının psikoloji bilimi ile ilişkisi gösterilmiştir. Bu çalışma plastik sanatların bir disiplini olan resim sanatı ve resim teknikleri alanı ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın örnekleme, kendi resim çalışmalarımı kapsayan bir bölüm ile birlikte, Edvard Munch, Frida Kahlo, Van Gogh, Hüseyin Avni Lifij, Burhan Uygur, Mehmet Güteryüz isimli sanatçıların her birinden bir eserinin incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

2. PLASTİK SANATLAR

2.1. Sanat

“Sanat, insandaki güzeli sevmek ve ondan ruhsal bir zevk almak duygusundan doğmuştur” (Arseven, 1952, s.1756). Burada bahsedilen güzellik kavramını insan olmadan düşünmemiz mümkün değildir. Bunun sebebi bir insan ürünü olan sanatın, yine insan aracılığıyla insanlar için yapılıyor olmasıdır. İçerik her koşulda insana aittir. Sanatta kullandığımız güzellik kavramı, günlük hayatımızda kullandığımız anlamından çok daha fazlasıdır. Sanat eserlerinden bahsederken mutlak olmayan güzeli de içerik olarak kabul ederiz. Bu güzelliğin ölçüsünü, duygu ile ölçme olanağımız vardır. Sanat bağlamında kabul ettiğimiz ‘güzel’, iletişimin bir çeşit göstergesi haline de dönüşür. Güzel sanat dediğimiz noktada, üretilmiş olanın gösterdiği şey ister güzel duygunun anlatılması olsun, isterse kötü diye tarif edebileceğimiz karanlık, dehşet içerikli bir iş olsun, bu noktada önemli sayılan, amaçlanan duygu veya duyguların başarılı bir dille iletimidir. Sanatçı ve eserini algılayan katılımcı, yani diğer bir deyişle izleyici arasında kurulan bu bağlantı, amacına ulaşmış iletişimin göstergesidir.

Belirli kaynaklardan edinilen bilgilere göre, 19. yüzyıla kadar sanatla aynı anlamda kullanılan zanaat kavramı tanımı aslında el becerisi gerektiren işlerin tümü için kullanılmaktaydı. Fakat bu dönemden sonra Rönesans’ın da etkisiyle zanaat kavramı boyut değiştirerek sadece el becerisi olmaktan çıkıp ortaya konulan ürünün estetik değerlerini de kapsamaya başladı. Böylece sanat kavramı, zanaatten tam olarak ayrılarak ve kendine özgü bir değer oluşturarak ortaya konulan ürünün sadece ustalıklı yapılmış olması değil, yaratıcı bir güçle beslenmiş olmasını da içermeye başladı. Bu bağlamda sanat kavramı, yalnızca estetik bir bakış açısıyla yaratılan ürünleri içine katarak kendi tanımını yaratır.

Bulduğumuz dünyayı kavramamıza yardımcı olan sanat, insanın dünyası, toplumun dünyası ve manevi tecrübelerin harmanlanmasıyla birlikte bilimin ışığıyla veriler sunmayı hedefler. Günümüze kadar uzanan süreçte kültürel, sosyal, ekonomik ve politik bakışlar da dahil olmak üzere her konuda ait olduğu dönemden izler taşımaktadır. Aynı zamanda var olduğu dönemlerle ilgili olarak bilgiler verir. Bu sayede türler, teknikler hakkında da veriler elde edilir. Bu açıdan bakıldığında sanatın birey ve toplum iletişimini artırarak sosyalleşmeyi sağlamak, insanlarda var olan güzeli bulma çabasını tetiklemek, eğitici ve öğretici olarak, yol göstermek gibi amaçları da olduğu söylenebilir.

“Gerçeğin türlü görüntüleri, sanat planına aktarılırken estetik bir süzgeçten geçer; güzel, çirkin, bayağı, yüce, komik, trajik, hasılı hayata dair ne varsa sanatın ince eleğinden süzülür. Büyük sanat eserlerinde aşk, ölüm, sevinç, korku gibi insana en yakın olan duyguları sık sık tadarız. Sanat, insanın sonu gelmeyen özlemleriyle sınırlı imkanları arasındaki çelişkiden doğmaktadır. Sanat eserlerinin doğuşu sırasında, insanın ruhsal karmaşası ve ilişkilerinin dokusunda var olan duyarlık bütün ağırlığı ile devreye girer. İşte, sanat eserlerinde ortaya konan içerik ve temayı çarçabuk ve kolayca kavrayamayışımızın nedeni budur” (Mülayim, 1994, s.18).

Sanat bilinçli olarak yaralayıcı, incitici yada rahatsız edici olabilir ve mutlak olumlu olan değildir. Düşünmek yada hatırlamak istemediğimiz şeyleri düşünüp hatırlamamıza neden olabilir. Çünkü sanat, içinde olumlu yada olumsuz herhangi bir duyguyu barındırdığı takdirde sanattır.

Yaşanılan dünyada bireyler, çevrelerinde gerçekleşen olaylar üzerinden kendilerini açıklama, anlatma isteği duyarlar. Algılanan dış dünya ise duyularımız aracılığıyla iç birikim oluşturur ve bu birikimlerle beraber senteze ulaşarak yaratım süreci devreye girer.

Dünyayı deneyimleme ve bu deneyimleri paylaşma biçimlerimiz farklılık gösterir. Yaratıcı olarak tanımladığımız sanatçı, sezgi ve arzularını çoğu kez daha kişisel inançla tasvir ederek, en mahremi olanı farklı form ve biçimlere sokarak açığa çıkarır. Ortaya konulan bu işler, başkalarının çalışmalarından ya da tamamen eşi benzeri olmayan bir şeyden ilham alınarak yapılıp yapılmadığına bakılmaksızın, bir fikir yada duygu ifade etmenin, dünyaya bambaşka yeni bakış açıları kazandırmanın yoludur.

Kronolojik sıralama yaparak sanatı değerlendirecek olursak bulunduğu her dönemde farklı formlarda var olmuştur. Bu dönemlerdeki eserleri ayrı ayrı incelediğimizde farklı üsluplar, konular, yorumlarla karşı karşıya geliriz. Ancak hepsinin ortak olan özelliği ait olduğu dönemi anlatmak, açıklamak bişeyler iletme kaygısı ve ölümsüz olmakla beraber var olma çabasıdır.

2.2. Plastik Sanatlar ve Özellikleri

“Plastik sanatlar terimiyle ifade edilen sanatlar, insanın maddeye şekil vererek yarattığı sanat dallarını içerir” (Mülayim, 1994, s.23).

Plastik sanatlar, görsel sanatlar ya da güzel sanatlar olarak da bilinir. En genel ifadeyle plastik sanatlar; mimari, heykel, resim gibi sanat dallarının tümüne verilen

isimdir, genel özelliği ise Şekil ve hacme dayalı olmasıyla birlikte göze hitap ediyor olmasındır. Saydığımız bu branŐların her birinin farklı anlatım üslubu, kendine özgü tekniği ve uygulama alanları vardır. Bu sınıflandırmaların ardından plastik sanatların çeşitlerinin özellikleri; plastik kaygıları içinde barındıran mekan, yüzey ve hacim olarak sıralanmaktadır.

2.3. Plastik Sanatların Türleri

Resim ana malzemesi boya olan iki boyutlu ifade ve anlatım biçimi olan yüzey sanatıdır. Sanatçının duygularını, düşüncelerini kendine özgü iletme biçimiyle düz bir yüzeye aktarma sanatıdır.

“MÖ. 6000’lerde Anadolu topraklarında, Hacılar, Çatalhöyük ve Alacahöyük dolaylarında ortaya çıkan seramik, yüzyıllar boyunca kültür ve uygarlığın simgesi haline gelmiştir. Hemen hemen insanlık tarihiyle eşdeğer bir zaman sürecine sahip olan seramik, diğer sanat dallarından bu yönüyle ayrılmaktadır. Seramik, yüzyıllar öncesinde de olduğu gibi, günümüzde de günlük yaşantı ve kullanım eşyası olmakla birlikte, bir sanat nesnesi ve sanat yapıtı olarak da sanat tarihinde yer edinmiştir” (Çetintürk, 2017, s. 49).

Farklı malzemelerin, maddelerin kalıba alınma suretiyle, kabartılarak ya da yontularak forma kavuşmasıyla meydana gelen sanat türlerinden birisi de heykeldir. Bilinen en eski hacim sanatlarından biri heykel sanatıdır. Arkaik döneme göz gezdirdiğimiz zaman bu dönemde yapılan heykellerin daha çok din amaçlı yani tanrı heykelleri olduğunu söylemek mümkündür. Zaman içerisinde kral heykelleriyle devam edip sürecin gelişimde yavaş yavaş halkın içerisinde insanların da heykelleri yapılmıştır.. Yirminci yüzyılı, soyut anlamda ilk heykeller yapılmaya başlandı dönem olarak nitelendirmek mümkündür.

“Mimari, dendiğinde her türlü inŐaat ve yapı işleri akla geliyor. Ancak burada söz konusu ettiğimiz mimari, fonksiyonel olmakla birlikte, kendi teknik sorunlarını aşmış, plastik endişeler taşıyan örnekler içindir” (Mülayim, 1994, s.24).

Salt barınma ve korunak fonksiyonunun ötesinde mimari yapılar özellikle 20. yüzyılda estetik kaygıları da aşarak felsefi bir algı ve anlam içeriğiyle donanarak plastik bir içerik kazanmışlardır. Çeşitli mimari akımlar bu içeriği zenginleştirici yönde rol oynamış, mimarinin salt yapı özelliği aşılarak sanatsal bir kavram içinde

değerlendirilmeye başlanmıştır. Düzenlenen büyük mimari yarışmalarla yapısal değerlendirmelerden çok öncelikle kavram, konsepte dayalı önem kazanmıştır.

3. RESİM SANATI VE SANAT PSİKOLOJİSİ

3.1. Resim Sanatı

Resim sanatının en genel tanımı, Turani (1975) 'ye göre 'çizgi ve renklerle düz bir yüzey üzerine doğadan bir parçayı ya da sanatçının iç dünyasının durumunu anlatma sanatıdır' (s.109-110).

Sanatçı, oluşturduğu çizgi, form ve kompozisyonlar yoluyla kendi iç dünyasını ve yaşadığı çevreden aldığı etkileri ifade eder. Bu bir anlamda sanatçının öznel dünyasının dilidir. Bu dilin oluşumunda beceri, algılama yeteneği, bilgi birikimi, estetik görme, duygusal iç dünya gibi çok boyutlu bir bileşen devrededir. Anlam derinliği olarak da adlandırılabilen plastik değerler resim sanatını zenginleştirici bir rol oynar. Sonuç olarak 'resim sanatı plastik değerleri içinde taşıyan özgün bir anlatım dilidir' diye ifade edilebilir.

Resim sanatında anlatım dili sanatçının iç dünyasıyken, çevremizdeki olguların renk ve çizgi aracılığı ile aktarılmasını gerçekleştiren bir iletişim aracına dönüşür. Bir resmin oluşumunda, işlenecek konunun bütüncül bir kompozisyonla tasarlanması en önemli unsurdur. Diğer bir deyişle resimde kompozisyon bütünlüğünün sağlanması konuyu anlatmak için plastik değerler adına büyük önem taşımaktadır.

İlk insandan günümüze doğru bakıldığında yazının icadından da önce örneklerine rastlanılan resim sanatının, insanın insanla olan en eski iletişim araçlarından biri olduğu söylenebilir. Duygu, düşünce ve iç dünyamızda tarifi izah edilemeyen ve karmaşık birikimlerin düz bir yüzey üzerine aktarılmasıdır.

İnsanlık tarihi boyunca hem ilkel hem de güncel ihtiyaçlar arasında en önemli alanı iletişim oluşturmaktadır. Bireyin kendini anlatma çabası ve doğru anlaşılabilme kaygısı iletişimin gerekliliğini açığa vurmaktadır. Bu ihtiyacı da gerek sözel gerekse görsel açıdan ifade ederek kendisini aktarma yoluna gitmektedir. Bu bağlamda iletişimini sanatı yoluyla sağlamayı tercih eden birey, yaşadıklarını, dönemin sosyal, politik veya psikolojik olaylarını sanatına yansıtmaktadır. Bunu yaparken de bilgi birikimini gelecek nesillere aktarmayı ve bu şekilde kalıcılığını sağlamayı amaçlamaktadır.

Eski dönemlere kadar uzanan görsel ifade biçimlerinden olan resim sanatı, bireyler arasında etkili bir iletişim aracı olarak hala güncelliğini korumaktadır. Paleolitik dönemde ilk insanların birbirleriyle iletişim sağlamaları amacıyla başlayan resim sanatı, zaman

ilerledikçe içine estetik kaygıyı da katarak evrensel bir dil haline gelir. Daha sonraları kavramsal bağlamda da gelişme göstererek bugünkü konumuna ulaşır.

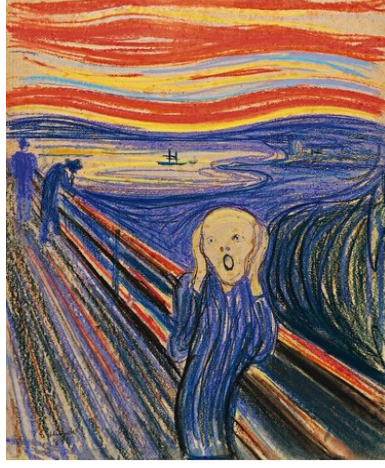
3.1.1. Resim Sanatının Özellikleri, Yöntem ve Kuralları

Resim sanatı, sınırlı bir alanda, ışık, renk ve biçimlerin bir düzen içerisinde hareket edilerek anlam oluşturulmasıdır. Resimde biçimsel tasarım, kompozisyon kurallarıyla birlikte çizgi, doku, renk, biçim gibi hususların kendi içerisinde belirli bir tertip zarfında bir araya gelmesiyle oluşur. Resimde aktarılmak istenen imge renklerin gücüyle harmanlanarak oluşturulan ürün sembolik açıdan anlam kazanır.

Resimde farklı boyutlarda çizgilerin bir arada kullanılması tekrar veya zıtlık gibi duyguların uyanmasında etkili olmaktadır. Benzer şekilde eğri ve doğru ya da dalgalı ve kırık çizgilerin aynı alanda kullanımı da bu duyguların ortaya çıkarılmasına yardımcı olmaktadır.

Çizgilerle sınırlandırılan alanlarda farklı renklerin ya da tonların kullanılması ise esere hacim, doku, ağırlık, konum ve benzeri özelliklerin katılmasını sağlamaktadır. Resimde çizgi ve şekillerin ya da ışık, gölge ve renklerin bir düzen içerisinde tekrarlanması ise uyumun ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Eserde kullanılan çizgiler arasına konulan boşluklarda şekillerde benzerliğin ya da tekrarlanmanın kullanılması, eserin anlam bakımından daha güçlü olmasını ve esere ritm kazandırılmasını sağlamaktadır. Resimde kompozisyon oluşturma, yapıtın değişik yapısal bölümlerini, bu bölümlerin birbiri ile olan bağlantılarını, bir bütün olarak düzenleyecek şekilde bir araya gelerek yapıtın bütünlüğüne uygun hale getirilmesidir.

Resim sanatının teknik, yöntem ve kuralları bağlamında, biçim, doku, renk uyumu, ışık, gölge özelliklerini en iyi gösteren eserlerden biri; Edward Munch tarafından yapılan ‘‘Çılgılık’’ adlı tablodur. Munch’un bu eseri aynı zamanda sanat tarihinin en önemli eserleri arasında yer alır.

Resim 3.1: Edward Munch, “Çılgılık”, 1895

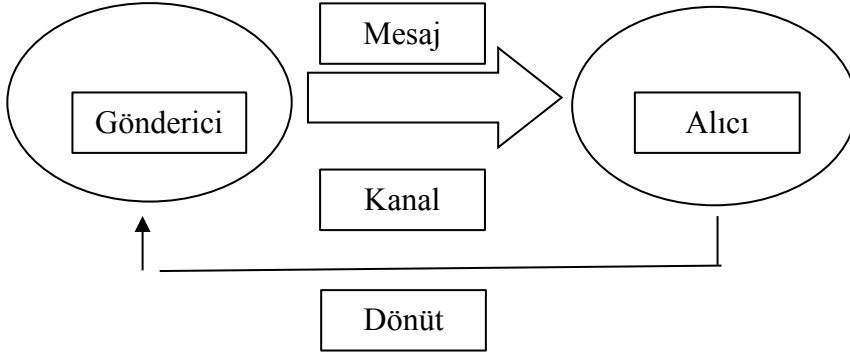
Sanat tarihindeki asıl adı “Boğuntu” olan ve 1895 yılında Munch tarafından yapılmış olan “Çılgılık” adlı eserle ilgili olarak Sanat tarihçisi Hofmann’ın yorumu, resim kuralları ve yöntemi bilgisi açısından önem taşımaktadır.

Hofmann, öncelikle resmin kompozisyonunu tarif etmiştir. Buna göre tablonun alt ortasından sol yukarı doğru resmi iki bölüme ayıran bir köprü ve ön planda elleriyle kulaklarını kapatırken ağzını açmış ve gözleri korkudan iyice açılmış olan bir insan figürü görülmektedir. Tarihçi kompozisyon tarifinden sonra eserdeki görsel unsurların kullanımını hakkında bilgi vermekte ve bu unsurların kullanımına ilişkin yorumlarını yapmaktadır. Hoffmann’a göre resimde ön planda yer alan figür, resmin büyük kısmını kaplayan manzara ve diğer unsurlar ile benzer şekilde kıvrımlı çizgilerle işlenmiştir. Diğer taraftan Hofmann, kıvrımlı çizgilerin öndeki figürden, eserdeki diğer unsurlara doğru yayıldığını ifade etmektedir. Figürden sonra daha hızlı bir yayılma eğilimi gösteren kıvrımların köprünün diğer ucuna gelindiğinde durulduğunu belirten tarihçi, düz çizgiler kullanılarak yerleştirilmiş olan köprünün yüksek kıvrımlarla birden derinleştirilmesi, bunun yanında gökyüzü ve diğer alanlarda kullanılan renklerin seçimine bağlı olarak şiddetli bir karşıtlık ortaya çıkarıldığını belirtmektedir. Resimdeki karşıtlık kullanımının, köprüde yürümekte olan diğer iki figürün düz çizgiler kullanılarak ortaya konan sakinliği ile resmin geneline hakim olan ve çevreyi sarmış olan ses dalgası biçimli dalgalanmalar arasında da var olduğu ifade edilmektedir.

3.1.2. Resim Sanatında Üretim Sürecini Etkileyen İlişkiler

Bireylerin birbiriyle olan etkileşiminden, iletişiminden sosyal ve toplumsal yaşam oluşur.

Resim temelde bir iletişim ve etkileşim etkinliğidir. İletişim en temel şekliyle dört öğeden oluşmaktadır.

Şekil 3.1: İletişim modeli

Duygu, düşünce ve bilgi aktarımının sağlanması mesajın iletilmesiyle başlar. Bu iletişimin oluşabilmesi için öncelikle bir düşüncenin var olması gerekmektedir. Ancak alıcının bunu algılayabilecek hale gelmesi mesajın içeriğini temellendiren düşüncenin doğru aktarılabilmesine bağlıdır. Düşüncenin anlam yüklenerek alıcıya gönderilmesi için onun sözel, yazılı yada resimsel gibi sembol ve imgelerden biri ya da bir kaç ile yapılmış bir ileti şekline dönüştürerek, alıcının duyu organlarından en az birine iletilmesini sağlamaktır.

Gönderici ile alıcı arasında anlam bakımından aynı olan belirli sembollerle aktarılan bilgi, duygu, düşünce mesajın içeriğini kapsamaktadır. Sağlıklı bir iletişim kurulabilmesi adına mesaj alıcıda ilgi uyandıracak şekilde tasarlanmalıdır. Gönderici ile alıcı arasında bulunan ortak deneyim alanları ne kadar büyükse, iletişim o denli kolay ve güçlü olur.

Mesajın göndericiden alıcıya ulaşması iletişimde kanal aracını oluşturur. Mesajın alıcının duyu organlarından en az birine iletilmesi sağlanmalıdır.

Ortaya konulacak iletinin içerdiği mesajın çeşitli iletişim kanalları yoluyla aktarıldığı yer alıcıyı oluşturmaktadır. Resim, yazı, söz ya da simgelerle oluşturulan mesajın alıcıya iletilmesi, iletişim sürecinin gerçekleştiği anlamına gelmez. Tam olarak iletişimin gerçekleşmesi için, alıcının mesajı değerlendirmesi, zihninde yeniden

anlamlandırması ve yapılandığı yeni anlamları mesaj şeklinde tekrar göndericiye ulaştırması gereklidir.

Mesaj alıcıya gelip kavrandıktan sonra göndericiye hazırlanan yeni mesajın iletilmesi eylemi dönütü oluşturur. Dönüt gerçekleşmediği sürece, gönderici, mesajının alıcı üzerindeki etkisini asla bilemez.

Resim sanatında, iletişim kanalları dikkate alındığında ressamın göndermek istediği ileti yapmış olduğu resmi olur. Yaratıcı resmini yani diğer bir deyişle iletiyi yaratırken beslendiği kaynak iç dünyası, hayal gücü ve bunların yanı sıra bulunduğu çevreden de faydalanır. Kendisine ait üslupla tuvale aktarmak istediği iletiyi yaratıcı gücüyle gerçekleştirir. Burada kanal üreticinin gözüdür. Sanatçı ürettiği yapıtı alıcıya sunmak için sergiler, yada çeşitli mecralar yolu ile paylaşır. Bundan sonraki mesajı alıp yorumlama görevi alıcının algı becerisine kalmıştır. Resim sanatında, ortaya konan eser yani resim aynı zamanda bir gösterge niteliği taşır. Ressam bu gösterge yardımı ile alıcısına bir düşünce aktarımı gerçekleştirir ve bunun alıcı tarafından anlamlandırılmasını bekler.

“Ressamların gerçek nesnelere üzerine çalışırken bile amaçları asla nesnenin kendisini akla getirmek değildir, amaçları tuvalin üzerinde kendi kendine yeten bir görüntü kurmaktır” (Merleau, Ponty, 2005, s.62). Dünya üzerinde gerçek olan nesne, obje ve bunların haricinde yaşanan salt doğa ressamın faydalandığı kaynakçadır. Bu kaynağı kullanırken sanatçı kendi bakış açısıyla ona anlam yükler. İzlenimlerini tuval üzerinde gerçekleştirir.

Sanatçı her şeyden önce gören kişidir. Görme eylemini ustalıkla gerçekleştiren ressam, iç dünyası, yaşadığı çevre ve bu çevreye yüklediği anlam bağlamında, hayal gücünün de etkinliği ile neyi nasıl yorumlayacağına karar vererek yapıtını üretir.

Bir resme baktığımızda onu bir bütün olarak algılayıp bütün olarak üzerine düşünmeye başlarız. İncelediğimiz eserin her ayrıntısını tek tek ele alarak yorumlamak da isteyebiliriz fakat değerlendirmemiz sonucunda eser, vardığımız sonucu onaylamak yada reddetmek gayesiyle yine karşımıza çıkacaktır. Seyirci ya da izleyici ortaya konulan resimle etkileşim içine girer, burada resimde ele alınan imge ve formların anlamlandırılması aşaması, resmin zihinde plastik bir anlama kavuşması, bir anlamda resmin oluşumunun tamamlanma sürecidir.

Bir resmi incelerken, kompozisyonda kullanılan imge veya simgelerin anlamlandırılması süreci resme, genel görsel algının ötesinde bir anlam boyutu katar ve ona görünenin ötesinde derin anlamlar yüklememizi sağlar. Bu durum bir anlamda resmin oluşum sürecidir ve yaratıcıdan çok onu anlamlandıran izleyicidir. Yani resmin tamamlanma süreci izleyici tarafından tamamlanır denilebilir.

3.1.3. Resim Sanatında Kullanılan Teknikler

Suluboya resim adından da anlaşılacağı gibi su bazlı bir boyadır. Renk pigmentleri ve zank esanslarından oluşur. Su ile karıştırılıp uygulanmasından dolayı bu ismi almıştır. Teknik olarak en önemli özelliği renklerin canlı ve şeffaf kullanılmasıdır. Saydam bir boya olduğundan uygulama sonrasında boyanın altında kalan kurşun kalem desen izleri de görülür. Suluboya uygulanırken renkler açıktan koyu renge doğru gider. Suluboya ile yapılan resimlerin kendine has bir tekniği vardır.

Pastel İtalyanca hamur anlamına gelen pasta kelimesinden gelmiş olup dilimize Fransızcadan geçmiştir. Pastel boyanın ham maddesi sakız veya reçine ile karıştırılmış toz pigmenttir. Suluboya, yağlıboya ve pastel boya aynı pigmentleri içermektedir. Aralarındaki tek fark karışım malzemelerinin farklı olmasıdır. Pigmenti en yoğun boya olduğu için uygulandığı yüzeyde çok canlı ve parlak görünüme sahip olur. Pastel boya ışığı yansıtmadığı için asıl renk direk izleyici tarafından görülür. Kuruma gerektirmedikinden uzun saatler üzerinde çalışılabilir. Zamana karşı en dirençli boyalardan biri pastel boyadır. Bunun nedeni de boyanın içeriğinde pigmentin yapısını etkileyecek vernik ve yağ bulunmamasıdır.

Guaş boya, kapatici ve su bazlı bir boya çeşididir. Su ile karıştırılıp inceltilen, çabuk kuruyan, mat ve opak özelliklere sahiptir. Sulu boyadan farklı olarak renklere beyaz boya katılarak renk açma işlemi gerçekleştirilir. Guaş boyanın özünde pigment ve zank karışımı olduğundan boya kağıdın dokusuna işlemeden yüzeyinde kalarak ışığın geçmesini engeller. İçerik olarak zamklı madde oranı yüksektir ve bunun yanı sıra alüminyum da bulunur. Guaş boya yağlı olmayan her yüzeye rahatlıkla uygulanabilir.

“Yapıştırma” anlamında kullanılan ve Fransızca kökenli bir sözcük olan kolaj sanat terminolojisinde kağıt, kumaş ve benzeri malzemelerin resim kuralları çerçevesinde uygun bir yüzeye belirli bir düzen içerisinde yapıştırılmasıdır. Kolaj, tek başına bir şey

ifade etmeyen materyallerin bir araya gelerek sanatsal olarak bir anlam kazanması şeklinde de yorumlanabilir.

Yağlıboya, örtücü olarak toz boya, bağlayıcı olarak bezir yağı, inceltici olarak terebentin içerir. Ayrıca kurutucu maddeleri de içerir. Yağlıboya, diğer tüm resim tekniklerine göre daha çok sabır isteyen ve daha uzun süreli bir tekniktir. Parlak renkleri ile göze hoş bir etki verir. Kapatıcı özelliğe sahiptir, uzun ömürlüdür. Geç kuruyan bir boyadır. Yağlıboya tekniği, 15. yüzyılın başlarından günümüze kadar sanatçıların en çok tercih ettiği tekniklerden biridir.

Su bazlı olan akrilik boya dayanıklı pratik ve çok kısa sürede kuruma özelliğine sahiptir. Ağaç, seramik, metal, karton, kağıt gibi yüzeylerde çok rahat bir şekilde uygulanabilir. Zemin örtücü ve kapatıcı olmasının yanı sıra yağlıboyaya oranla mat ve donuk bir görünüşü vardır. Su bazlı olmasından dolayı boyayı inceltmek için su kullanılmaktadır. Her zeminde kullanılabilmesinden dolayı son yıllarda sanatçılar tarafından kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır.

3.1.4. Resim Sanatında Anlam Yaratma ve İzleyiciyle İletişim

“Sanat tarihinin başlangıcından bu yana, bir resme bakıldığında, görsel olarak bir sistemden faydalandığı söylenilebilir. Sanatın bir önerme olduğu düşünülürse görülebilir bir resmin sözel bir ifadeden ziyade bazen daha çok betim veya anlam içerdiği düşünülebilir” (Özsezgin 2009, 69-74). Bir resim oluşma evresinde sanatçının görsel dünyayı algılayıp, zihninde şekillendirip eyleme geçirmeden önce, düşünce olarak üretmesi üstün ve özel bir çaba gerektiren yaratıcılıktır.

“Sanatı anlamak deyince bir düşüncenin başkasına aktarılması için onun maddeleştirilmesi, yani belli göstergeler sistemi aracılığıyla bildirimine gereksinim olduğu görülür. Sanatçı, yapıt ve alıcı biçiminde bir dizge kurulduğu ve bu dizgenin bir gösterge sisteminde bulunan şifreleme içeriğiyle kendini bize tarif ettiği görülmektedir. Bu şifreleme oluşurken de sanatçının kullandığı kod anahtarının çözümlenmesi için nasıl bir dinamikten beslendiği de unutulmamalıdır” (Albayrak, 2015, s.12).

Resmi anlamak denildiğinde sanatçının, ürettiği eser ve alıcı arasında kurulan sistemin imleme dizgesinde bulunan şifrelerle kendisini ifade ettiği görülmektedir. Sanatçı zihnindeki imgeleri duygu ve düşünceleriyle birleştirmeye başladığı zaman oluş ve yapım süreci gerçekleşir. Üretim sürecinin ilk aşaması imgeleri iç ve dış dünya

bağlantısı kurarak duyular ve duygular aracılığı ile zihinde şekillendirip aktarmaya hazır hissetmektir.

Her sanatçının farklı bir dili, ifade biçimi olduğunu göz önünde bulundurursak, duyguların düşüncelerin aktarılması da farklılıklar gösterecektir. Bu süreç tamamen psikolojik bir süreçtir ve aktarma bireye özgüdür.

“Sanatçı, bir eser üretirken o eserle ilgili sanatsal düzenleme öğeleri (çizgi, doku, şekil, renk, mekan, değer, ton, form) ve ilkelerinden (bütünlük, ritim, denge, zıtlık, örüntü, vurgu) faydalanıp bir gerçeğe ulaşmaktadır. Bu gerçek sadece bir yansıtma değildir. Araştırılarak senteze ulaşılan ve deneyimlenen bilgilerin bir yorumudur. Dolayısıyla sanat sadece bir yansıtma değil, gizli olana doğru keşfe çıkılan bir atölyedir” (Smith 2004, s.383).

Günümüzde gizli olana doğru çıkılan keşifte sanatın sabit bir nicelik olmadığı, karmaşık bir yapısı ve değişken bir nitelikte olduğu görülür.

“Sanat tıpkı akarsuların denizle buluşması gibi yaşamın bir bölümünü oluşturur. Su kaynaklarının farklı renk ve tatları olduğu gibi sanatın da zengin bir akarsuyu vardır. Bu durum hayata bakış için de düşünüldüğünde onu gerekli kılar. Sanat bir sentezdir ve doğru anlamlandırmalar yapıldığında sanatçı, sanat eseri ve izleyicisi arasındaki iletişim yeterince berraklaşır” (Albayrak, 2015, s.20).

Sanat eserlerinin neyi temsil ettiği ve ne olduğuna göre değerlendirildiği izleyicisi tarafından yorumlanır. Bununla birlikte sanatçının yaşadığı çevre, aldığı eğitim, yaşanılan çağ, sanatçının psikolojisi ve yaşadığı duygular eserin anlamlandırılmasında rol oynar. Bir sanat yapıtını değerlendirirken bütün bu faktörleri de göz önünde bulundurarak senteze ulaşmak gereklidir.

3.2. Sanat Psikolojisi

“Sanat olgusuna insanlar açısından bakan; sanatçıyı, alıcıyı ya da sanat ürünündeki kahramanları, tipleri, tiplerini merkeze alan sanatbilim dalına, sanat psikolojisi denmektedir” (Erinç 2011, s.13).

Sanatı psikolojik olarak ele almak oldukça eskilere dayanan bir olgudur. Fakat sanatı deneysel yöntemlere oturtan yaklaşımlar özellikle 1980 yılından sonra ortaya çıkmaya başlamıştır.

Sanat psikolojisi iki ana konu üzerinde odaklanır. Bunlardan ilki “sanatçının psikolojisi” diğeri ise “algılayanın psikolojisi” dir. Sanat psikolojisi konusunda yapılan ilk çalışmaların başında Sigmund Freud’un araştırmaları gelir.

Psikanalitik kuramın öncüsü Sigmund Freud, sanatı, kabul edilmeyen bastırılan dürtülerin dışavurumu olarak görmüştür. Freud’a göre sanat, insanın doğasında var olan ilkel güdülerin tolumca onay görmesi için uygun tarzda ifade edilmesi olarak tanımlanmıştır. Freud sanatı bir savunma mekanizması olarak görmüştür ve onu bir yüceltme düzeneği olarak belirtmiştir.

“Sigmund Freud’un öğrencilerinden Alfred Adler ise ana akım psikanalizden koparak bireysel psikoloji yaklaşımını oluşturmuştur. Adler insanların davranışlarını şekillendiren kalıpları tanımlamış ve bunlara kompleksler adını vermiştir. Adler sanat yapmayı, bireylerin aşağılık duygularını üstünlük çabalarına çevirmeleri olarak açıklamaktadır” (Ezici, 2005, s.). Adler, kişilerin yaratıcı tecrübelerini, kendisinde olan yetersizliğin veya bir uzvun doğru çalışmamasının üzerini örtme eylemi olarak görür.

“Sanat psikolojisi konusunda en çok çalışan kuramcılardan biri, aynı zamanda kendi de bir sanatçı olan Carl Jung’dur. Jung sanat yapmayı, bireylerin, içsel ve gizli kalmış çatışmalarını, inançlarını ve düşüncelerini sanat yoluyla çeşitli semboller ve imgelerle yansıtmaları olarak görmüştür” (Güney, 1999, s.). Jung sanatı, kişilerin kültürel geçmişlerini temsil eden ortak bilinçaltını keşfetmeye yarayan bir yol olarak görmüştür.

Sanat psikolojisi konusunda modern kuramcılardan biri de Rollo May’dır. May, “Yaratma Cesareti” adlı eserinde, toplum içinde belirli sebeplerden zarar görerek yıpranmış, duygusal ve kişiliği bazında da darbeler alarak, benlik sorunu yaşayan kişinin yeniden özünü bulma çabasını sanatçı yaratıcılığı olarak dile getirmiştir. May, kişideki bilinçsizlik halinin yaratıcı sürece girerek bilinçli hale gelmesini ve bu yaratıcı süreci kişiyi değiştiren bir enerji olarak nitelendirir.

Psikolojinin en önemli terapi yaklaşımlarından biri olan Gestalt, kişide hayatın tek bir düzlem üzerinden devam etmesinin doğurabileceği sıkıntılara eğilerek bu durumun doğru olmadığını, çeşitli psikolojik sıkıntılara yol açabileceğini dile getirerek kişinin zihinsel, duygusal, ruhsal açılardan bir bütün olarak irdelenmesi gerektiğine inanmıştır. Bu açıdan bakıldığında bireyin kendisini tek bir yönde yaşaması, o bireyin iç çatışmalarla boğuşmasına ve ruh sağlığının bozulmasına neden olur.

Sanat yapmanın arkasında bireyin kendini gerçekleştirme çalışma çabası vardır. Her bireyin içinde bir sanat yapıtının tohumlarının bulunduğu söylenebilir. Bireylerde geçmişte yaşanan deneyimlerin yarattığı beceri, gelecekte yaşanılacak olan deneyimlerin verdiği kaygı ve tedirginlikten kaynaklanan yaratıcılık vardır. Bu açıdan bakıldığında bireyler çevresel ve toplumsal etkileşim kurmak, kendini onlara kabullendirmek amacıyla sanatı bir araç olarak kullanır.

Sanat ve sanatın psikolojisi üzerine yapılan çalışmalar sonucu günümüzde ortaya çıkan durum şudur; sadece dilin yani sözle dile getirilenlerin bireyi anlamak için yeterli olmadığı, sanatın terapi sürecinde kullanımının birey hakkında kelimelerin tek başına yapamadığı kadar çok bilgi sağladığı anlaşılmıştır. Tarihsel süreçteki bu gelişmeler neticesinde günümüzde sanat terapisinin önemi anlaşılmış ve uygulanmaya başlanmıştır.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde sanat terapisinin tanımından yola çıkarak, tarihsel süreçteki gelişimini izleyerek, bu süreçte kullanılan yöntemleri irdeleyerek, resim sanatı ile olan ilişkisinin ortaya koyularak, resim sanatının psikoterapide kullanılan etkili yöntemlerden biri olduğu gerek daha önce yapılan çalışmalar gerekse örnekler ve çalışmalar üzerinden yapılan çıkarımlarla aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, resim sanatının örnekleri üzerinden de bir değerlendirme yapılmıştır.

3.2.1. Sanat Terapisi

Sanat terapisi en genel ifade ile, beynin yaratıcı sürece dahil olan kısımlarına giren bir çeşit ifade terapisi. Eğitimli bir profesyonel yardımı ve desteği ile birlikte sanat temelli etkinliklerin kullanılmasını kapsayan tedavilerin tümü sanat terapisini oluşturmaktadır.

Pratik ve teorik anlamda yapılan çalışmalar neticesinde, görsel sanatların deneyim ve stratejilerinden yararlanarak, bu alanda yeni teorilerle karşımıza çıkan sanat terapisi, gelişen uygulama alanları ve farklı disiplinlerle kurulan ilişkilerle her gün zenginleşmeye devam ediyor.

Psikoterapi türleri arasında çağdaş olarak üzerinde araştırmalar yapılmaya devam edilen ve formlarının hızla gelişmekte olduğu sanat terapisi, terapötik görsel yaratıcılığı oluşturmakla birlikte, bilişsel etkinliklerin kazanımlarının artırılması ve geliştirilmesini sağlamaktadır.

Sanatın psikolojide kullanımı çok yönlüdür. Şöyle ki; psikoloji bilimi sanat aracılığıyla bireylerin rahatsızlık duyduğu birtakım yaşanmışlıklarını ve hatta farkında olmadıkları bastırılmış duygularını gün yüzüne çıkartıp ruh hallerini onarmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda sanatı araç olarak kullanan psikoloji, öncelikle sorunların hayal gücüyle dışavurulmasını tetikleyerek tedavi etmekte ve bu yönde destek vermektedir. Sanat terapisi sırasında kendisini rahatça ifade edebilen danışanlar uyumsuz davranışlarının farkına varıp bu yönlerini törpüleyerek üstesinden gelmeye çalışır. Bu etkinliklerin uygulanması, belirli bir yeteneğe yada beceriye sahip olmayı gerektirmez.

Sanatı uygulama süreci; bireylerin hayatlarına ilgili doğru karar verebilme, kendilerini keşfedebilme, içindeki dürtülerin yer ve zamanına göre ortaya çıkabilme ve kontrollü adım atabilme yetilerinin oluşmasına olanak sağlar. Bahsedilen bu durumlar haricinde de kişisel becerilerini ve gelişimlerini desteklemek, davranışlarını doğru yönlendirebilmek ve özbenliklerini yönetebilmek gibi olguların hayata geçirilmesini sağlamada yardımcı niteliktedir.

3.2.1.1. Sanat Terapisinin Tarihçesi

Terim olarak sanat terapisi, ilk olarak 1938 yılında Adrian Hill tarafından tanıtılmıştır. Hill ona göre yaratıcı ve iyileştirici bir değer olan sanatı, hastalarla onların zaman geçirmesi amacıyla başlanılan bir eylemin barındırdığı potansiyeli fark ederek bunu sanat terapisi programı adı altında sundu.

Sanat terapisinin teorik olarak temellerinin, psikanalitik kuramın öncüsü olan Sigmund Freud'un oluşturduğu paradigmalardan olduğunu söylemek mümkündür. O dönemlerde batıda iletişimin temelini yoğun olarak sözel iletişim oluşturduğundan, terapiler ağırlıklı olarak konuşma yöntemiyle sağlanıyordu. Sanat terapisi üzerine araştırmalar devam ettiği sıralarda, sanatın çeşitlerinin psikoteröpatik uygulamalar üzerinde faydalı olacağı konusunda araştırmalar yapılarak bu konu üzerinde çalışmalar sürüyordu.

Ekspresyonizmin öne çıktığı dönemde ilk olarak hastanelerde bu sanat akımı aracılığıyla sanat terapisi uygulanmaya başlanmıştır. 1930-1950 yılları arasında hastanelerde olumlu sonuçlar alınmasının ardından, Avrupa'da ikinci dünya savaşının ardından büyük yıkım yaşamış, fizyolojik ve psikolojik zarar görmüş bireylerin tedavilerinde sanat terapisi büyük rol oynamıştır.

Savaştan sonra bedensel ve ruhsal sorun yaşayan kişilerin rehabilitasyonunda kullanılmasının ardından, bu dönemde psikiyatride çok sayıda yeni görüşün ortaya atıldığı ve bunların oldukça etkili oldukları görülmektedir. Psikiyatrik rehabilitasyonun yaygınlaştırılması amacıyla yine bu dönemde başta ayakta tedavi hizmetleri verenler olmak üzere hastanelere kaydırılması yönünde düşünceler tartışılmaya başlanmıştır. Psikiyatri kliniklerinde uygulanmaya başlanan sanatla tedavi yönteminin de bu tartışmalara paralel olarak aynı dönemde kullanıldığı görülmektedir.

Bu dönemde sanat terapisi uygulamaları hastalara, izleniyor hissine kapılmadan çalışabilmeleri için uygun ve her hastaya yetecek kadar bir alanın ayrıldığı mekanda gerçekleştirilmiştir. Her hastaya yeteri miktarda resim malzemesi ve resim masası ayrılmış olup, etkinlikleri süresince hastalara herhangi bir müdahalede bulunulmamış, terapistler sadece gözlem yapmış ve hastalar resim yapmaya yönlendirilmişlerdir.

Sanat terapisinin gelişimince ikinci dönem olarak ifade edilen süreç 1960-1980 arasında kalan ve bu alanda özellikle İngilizlerin kurduğu çok sayıda dernekle anılan yaklaşık 20 yıllık dönemdir. Geleneksel psikiyatri uygulamalarına eleştirel yaklaşan ve bu yönde ortaya çıkan anti-psikiyatri hareketine destek veren sanat terapistleri aynı zamanda tanısız düşünce okullarına da yakınlık göstermişlerdir. Psikiyatri alanında yeni fikirlerin ortaya atıldığı bu süreçte deliliğin nedenlerine ilişkin yaygın kabul gören görüşlere meydan okunmuştur. Dönemin etkili isimlerinden olarak heykeltıraş Carl Jung öne çıkmaktadır. Dile büyük önem veren Freud'un aksine Jung, kişiliği ilkel bir yansıması olarak ifade ettiği imgeyi önemsemiştir. Bu bağlamda deliliğin sadece psikolojik bir yıkımla ifade etmemiş, bireyin iç dünyasına ışık tutan bir süreç olduğunu da belirtmiştir.

1980'lerden günümüze kadar gelen süreç sanat terapisinin gelişiminde üçüncü dönemi teşkil etmektedir. Bu dönemde sanat terapistleri yasal olarak da kabul görmeye başlamış ve bu alanda yapılan çalışmalarda önemli ölçüde profesyonelleşme görülmüştür. Sanat terapistlerinin önceki dönemlerde tanısız çalışmaya ilişkin edindiği deneyimler bu dönemdeki hızlı gelişime temel olmuş ve sanat terapisinin psikoterapi uygulamaları içerisinde yer bulmasını sağlamıştır.

3.2.1.2. Sanat Terapisinin Amacı ve Tedavi Edici Yönü

Sanat terapisi, insan yaşamının bütün evrelerinde, tüm yaş grubundaki bireylere geçmişte yaşadıkları, halen yaşamakta oldukları, yazamadıkları veya anlatamadıkları durumları resim ya da çizim yaparak iç dünyalarında içe atılmış yaşanmışlık veya çatışmaların dışa vurulmasını sağlayarak bireylerin rahatlatılmasını amaçlamaktadır.

Sanat terapisi görsel, işitsel ve dokunsal birçok yöntem ile bireyin kendini ifade etmesine aracılık eder. Sanat yapma ve sanatı kullanma yoluyla uygulanan terapi, hem karmaşık hale gelmiş duygu ve düşünceler için bir çıkış yolu bulmayı hem de kendi içinde farkındalık geliştirme ve büyümeyi amaçlar.

Sanat terapisinin amaçlarından birisi; bilinçaltına atılan ve baskılanan duygu ve düşüncelerin açığa çıkarılması, ikincisi ise bireye, bilinçaltından kaynaklanan uyumsuz davranışlar ve savunmalarına ilişkin iç görü kazandırmaya çalışmaktır.

Sanat terapisi, kişilerin açığa çıkmamış duygu ve düşüncelerinin, iç dünyalarındaki çatışmalarının bilinçaltında yer aldığını ve bunların da görseller sanatlar kullanılarak dışa vurulabileceğini savunmaktadır.

İyileşmenin kolaylaşması için çeşitli yollar sunan sanat terapisi, bu amaçla bireyde diyalogu kolaylaştırmak, iç çatışmaları somutlaştırmak, farkındalık oluşturmak, çeşitli çağrışım ve yorumlara olanak sağlamak, tedavi sürecinde iletişimi güçlendirmek gibi yöntemlere başvurmaktadır.

Bu bağlamda, sanat terapisinin yararlanma mekanizmalarını da açıklamak gerekmektedir.

İletişim, sanat terapisinde oldukça önemli bir yer kaplar. Çünkü sanat terapisi, bireylerin kendilerini açarak, seslerini konuşmadan duyurmalarına yardımcı olan iletişim biçimidir. Bunun yanı sıra sanat terapisi, bireylerin duygularını tanımlamasına ve analiz etmesine yardımcı olur. Beş duyunun birlikte kullanılmasıyla açığa vurulan sanat sürecinin hatırlatma, umut, denge, kendini anlama gibi işlevlerle donatılması yaratıcılığın üst düzeye ulaşmasına olanak sağlar. Ayrıca bu süreçte, psikolojik yönden gergin, olumsuz davranışlar sergileyen ve toplum tarafından da normal olmayan davranışlarda bulunan bireyler açısından belirli aralıklarla uygulanan seansların yararlı etkisi gözlemlenebilmektedir. Çünkü bireyler bu seanslarda dikkatlerini uğraşlarına yansıtarak farkında olmadan bir disiplin içine girmektedir. Ancak bu disiplin de kendi iradeleriyle

ortaya çıkar. Bu nedenle duyguların iradesini sağlayabilme durumu sanat terapisinin olmazsa olmazlarından.

İletişim bozukluğu yaşayan bireylerde sanat yoluyla kendini ifade etme süreci yaşamlarını anlamlandırmalarına yardımcı olur. Bireylerin sanat aracılığıyla kendi yaşadıklarını, deneyimlerini, bilgi birikimini paylaşma, başkalarına miras bırakma düşüncesini tetikler ve hayatın anlamını bulmalarına yardımcı olur. Ayrıca geçmişteki gurur ve başarılarının diğer kişilere aktarılması ve takdir görmeleri bu bireylerde kendine olan özgüven duygusunun artışına neden olur. Bu durum, bireylerin yaşamlarını tekrar gözden geçirmelerine yardımcı bir nitelik taşır.

Sanat terapisi, çevresiyle iletişim halinde olan bireyler için ortak, kişisel ve toplu paylaşımlarla birlikte karşılıklı güven duygusuna dayanan çalışmalar neticesinde yenilikçi bir paylaşım ortamı sağlar. Ayrıca sosyal iletişimdeki artış, yaşanan deneyimin diğer insanlara aktarılması bireyde halen verecek şeyleri olduğunu hatırlatır ve özgüveni artırır.

Bununla birlikte sanat terapisi; bireylerin şu ana kadar sahip olduğu bilgi birikimleriyle oluşturdukları deneyimlerinin toplum içerisinde var olma güdüsünü ortaya çıkarması sebebiyle önceki yaşantılarıyla şimdiyi bağdaştırması, gelecek planları yapması, hayal kurması ve umut etmesini kolaylaştırarak pekiştirmesine yardımcı olur.

Sanat terapisi, bireylerin hayatlarıyla ilgili kendi kararlarını verebilmesi ile aldıkları kararların sorumluluğunu üstlenebilme ve otokontrollerini yönetme şansı sağlar. Böylelikle kendi hayatları hakkında söz söyleyebilme yetisine sahip olurlar. Ayrıca sanat terapisi, bireylerin bilgi, beceri ve sağlıklarını kaybetmeleri durumunda bunlarla nasıl başa çıkabileceklerini anlamada ve uygulamada çok faydalı destekleyici bir yöntemdir. Bireylerin kendi alanları dahilinde hareket edebilmelerine ve bu alanlarda yapabilecekleri konusunda bilinçlenmelerine yardımcı olur. Herhangi olası bir durumda nasıl değerlendirme yapabileceklerini öngörebilmelerine ışık tutar.

Sanat terapisinin ruhsal olduğu kadar fiziksel olarak da iyileştirici ve geliştirici yönleri yaratıcı sürecin sonunda gözlemlenebilir bir hale gelmektedir.

3.2.1.3. Sanat Terapisinin Uygulama Alanları

Sanat terapisi, her yaştan bireye, bireysel ve gruplar şeklinde uygulanabilir. Bu terapinin kullanıldığı başlıca teşhis ve iyileştirme alanları oldukça çeşitlidir. Bunlara

örnek olarak; madde bağımlılığı, aile ve ilişki problemleri, travma ve sonrası stres bozukluğu, kronik hastalıklarla mücadele, istismar, kayıplar, hamilelik, anksiyete verilebilir. Bunların yanı sıra bireyler herhangi bir rahatsızlığı olmadan da kişisel gelişim amaçlı olarak sanat terapisi talep edilebilir.

Sanat terapisi; başlıca hastaneler, kamu ve sivil toplum kuruluşları, sağlık merkezleri, eğitim kurumları ve özel işletmeler dahil ihtiyaç duyulan her yerde uygulanabilir.

3.2.1.4. Sanat Terapisinin Çeşitleri

Kendini konuşarak ifade edemeyen bireyler açısından sanat terapisi, belirli semboller aracılığıyla kişinin zihninde yer kaplayan olumsuz düşüncelerin açığa çıkartıldığı her disipline açık bir tedavi şeklidir. Heykel, seramik, müzik, dans gibi çok sayıda görsel ve işitsel sanat terapide kullanılmaktadır.

Resim, bireyin problemlerini, hissettiklerini, korkularını, dileklerini ve kararlarını baskı altına almadan ifadesini sağlamada en uygun, sık kullanılan ve en önemli yöntemdir. Resim ve çizimlerde kullanılan renkler, semboller, şekiller zihnimize yaşatıp farkında olmadığımız duyguların ortaya çıkmasına yardımcı olan araç haline gelir. Resim, çizim özellikle grupla çalışıldığında daha etkilidir. Boyama, çizimden daha kuvvetli bir şekilde katılımcıların artistik duygularını ortaya çıkarmaktadır. Daha gelenekçi bireyler sulu boyayla çalışırken daha rahat hareket ederler. Bireyler boyama aktivitesi esnasında açığa çıkan hatıralara şaşırıp kalır. Kolaj çalışması, resim yapmaya karşı önyargısı olan danışanlar tarafından daha çok uygulanan bir yöntemdir. Bu teknik aracılığıyla kendilerini daha net aktarabilirler. Fotoğraf ya da kağıt kesilebilir, parçalanabilir, yırtılabilir ya da yapıştırılabilmesi açısından uygulanması çok kolaydır. Sanat terapisi yöntemi bireyin özelliklerine göre seçilmelidir.

3.3. Sanat Terapisinde Resim Tekniği ve Psikolojisi

Psikoloji alanında resim ana kurallarından uzak olarak sanatsal kaygılar taşımaksızın, ruhsal gelişim ve problemler bakımından 1890 yılında Alfred Binet'in "Resimlerin Tefsiri" adlı yayınından sonra ele alınmıştır.

Yapılan resimlerin analizi, incelenmesi ve değerlendirilmesi yapan hakkında bilgi almak, onun iç dünyasına girebilmenin en iyi yoludur. Resimlerde psikolojinin aradığı şey yapanın içsel dünyasıdır.

Sanat ve psikoloji kavramlarını birlikte değerlendirdiğimizde içe atılmış olanın dışa vurumu ve bu dışavurumun etkilerinden söz edilebilir. Sanat, bu noktada içe atılmış olan duyguları açığa çıkarmada büyük rol oynar. Psikolojinin üstlendiği görev ise bu sürecin her evresini araştırma kısmıdır.

Resim yapma faaliyetleri uygulanabilirliği açısından kolay ve genellikle hastalara oyunmuş gibi gelmesinden dolayı hastanın gelişimini, becerilerini, onların düşünüş biçimlerini, aynı zamanda diğer insanlarla olan ilişkilerini yansıtmakta ve bunlarla ilgili olarak bize ipuçları vermektedir. Bundan hareketle ruhsal hastalıkların tanımlanmasında, tedavi edilmesinde en önemli araçlardan biridir. Bu açıdan değerlendirildiğinde sanat terapisinde, resim terapisinin kullanılması diğer terapi çeşitlerine kıyasla daha yaygındır.

Resim ile sanat terapisinde gözlemcinin dikkat ettiği ve gözlemci için önemli olan detaylar, hastanın yapmış olduğu resimde kullandığı renkler, çizdiği nesnelere ya da objelerin boyutları, bu çizdiği şekillerin kağıda nasıl yerleştirildiği ve bütün olarak nasıl bir kurgu kullandığıdır. Bu detaylar hastanın düşüncesini, düşünce şeklini, yaşamını, koşullarını yansıtır. Aynı zamanda, onun sosyal ve kültürel belirleyicilerini değerlendirme olanağı da tanımaktadır.

Çocukken bir şeyler çizmenin ne denli keyifli hissettirdiği herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bu gün birçok insan, sadece eline fırçayı alma fikrini düşünerek bile kendisini kötü hisseder ve bunun ne kadar zor olduğunu söylerler. Çocuklar geleceği düşünmez ve plan yapmazlar ellerine boya, kağıt, fırça vs. aldıklarında kaygısız ve yargılanma korkusu olmadan resim yapmaya başlarlar. Yetişkinlere resim yapma fikri bu yüzden zor ve yapılamayacak gibi görünür. Çünkü içlerinde her zaman barındırdıkları bu önyargıları onları bu düşünceye sevk eder.

Plan yapmadan bişeyler çizmeden neler boyayabilirim ortaya ne koyabilirim sorusu bu konuda sıklıkla gelmektedir. Cevabı sadece resim yapmak için tek ihtiyaç olan 'duygular'. Resimle sanat terapisinin başarılı bir sonuca ulaşabilmesi için yetenek gerekli değildir. Terapötik süreç, çalışmanın sanatsal değeriyle değil danışanın seçimleri, iç hayatı ve bunlar arasındaki detayların değerlendirilerek ilişkilendirilmesiyle ilgilidir. Yapılan işlerle açığa çıkan mesaj, hikaye, inanç hatıraları yeniden canlandırarak, üzeri

örtülmüş ne varsa ortaya konulacaktır. Resim yapmaya başladıkları sonraki gelişme evresinde, çizilen şeyler danışmanın da yönlendirmeleriyle danışanın zihninde daha önceden unutmış olabileceği detayları hatırlamasında yardımcı olacak ve o zamanlara yolculuk yapmasında fayda sağlayacaktır.

İnsan potansiyelini geliştirme, kişinin kendini gerçekleştirme ve zihinsel yönden aktivitelerin entegrasyonunun sağlanmasında resim oldukça etkili bir yöntemdir. Yapılan aktivite yaratıcı ve ilham alma durumuyla ilerleyerek, adaptasyon mekanizmasını harekete geçirir ve bilinç düzeyinin kavranmasında yardımcı olur. Yapılan araştırmaların ışığında, bu eylemler sonrasında kendi kendini dönüştürme süreci benimsenir ve biyografik deneyimler açığa çıkar.

3.3.1. Çizgilerin anlamı

“Çizgi, yüzey üzerinde nesnenin ilk dış sınırlandırma eylemi olduğu için renkten de önce gelir. Resmin salt çizgilendirme isteğinden doğduğu bile ifade edilmiştir. Nitekim tarih öncesi insanın resim dünyasında da, ilkel insanda da, çocukta da, çizgi bu temel eğilimi belirler ve resim diliyle ifadenin aracı olur” (Tansuğ, 1992, s.12).

Anlam ve psikolojik yapı bazında çizgi türlerinden de bahsetmek gerekmektedir. Resimde doğru çizgi; sakinlik, dinginlik, sağlamlık, süreklilik anlamına gelen çizgilerin resimde yatay kullanımı yerleşme ve durağanlık duygularını anlatmaktadır. Doğru çizgilerin düşey kullanımı ise bitkinlik, cansızlık ve korku duygularının yansıması olarak kabul edilmektedir. Doğru çizgileri belirli bir eğimle kullanılması ise bireyin sağlamlığı ve hareketliliğini ifade etmektedir.

Resimde eğri çizgi; eğri çizgiler canlılık, hareketlilik, kaynaşmak, kıpırdanmak ve neşelenmek gibi duyguları ifade etmektedir. Çizgilerdeki eğriliklerin miktarı, bireyin canlılık ve hareketliliğindeki dinamikliğin göstergesidir. Diğer bir ifade ile resimde kullanılan çizgilerin eğrilikleri, bireyin duygularındaki dinamikliğe işaret etmektedir.

Düz ve ince çizgi; ince ve düz çizgiler bireyin duygularındaki sadeliğin yanı sıra huzuru ve rahatlığını ifade etmektedir.

Yuvarlak ve eğri çizgi; bu tür çizgilerin duygulardaki yumuşaklığın yanı sıra ritmik ve hoş hareketleri ifade ettiği kabul edilmektedir.

Kırık, kalın ve kesik kenarlı çizgi; bireyin bu tür çizgilere yer vermesi sertlik, dinamiklik ve güven gibi kavramları ifade etmektedir.

Eğri dairesel ve eğimli çizgi; bu tür çizgiler duygulardaki güç, hareket ve dönüşüme işaret etmektedir.

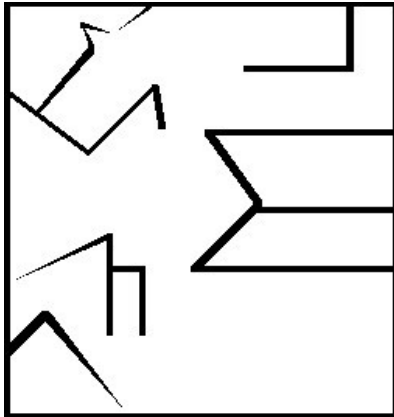
Yatay ve dik çizgiler; birbirine dik yatay ve düşey çizgilerin kullanımı bireyin duygularındaki durgunluğun ve dinginliğin ifadesi olmakla birlikte içsel sessizliğinin de yansımasıdır.

Yukarı doğru yükselen çizgi; bireydeki canlılığa işaret eden bu tür çizgilerin kullanımı hayat ve dirimlik kavramları ile açıklanabilir.

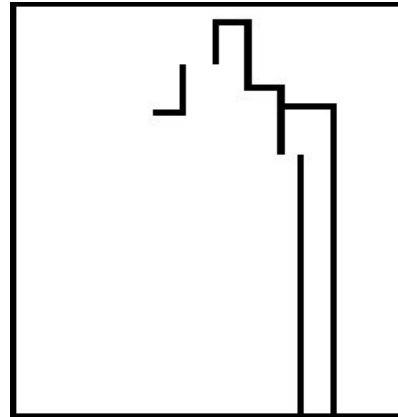
Enine yatay ve zemine bağlanan çizgi; bireyin bu tür çizgilere yer vermesi duygularındaki ağırlıkla açıklanabilmektedir.

Ufuk çizgisi altındaki çizgiler; ufuk çizgisinden daha aşağıda çizilen çizgiler yatay ve dikey olmasına göre farklı duyguların yansıması olarak değerlendirilmektedir. Dikey çizgilerin kullanımı hastalık ve bitkinlik gibi kavramların yanında canlılığa işaret etmektedir. Yatay çizgilerin kullanımı ise yok olma ve ölümlle ilişkilendirilmektedir.

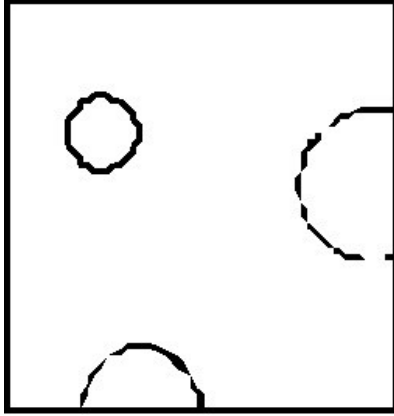
Resimde kullanılan çizgilerin örnekleri ve bunların ifade ettiği duygular aşağıda örneklendirilmiştir (Özkartal, 2009).

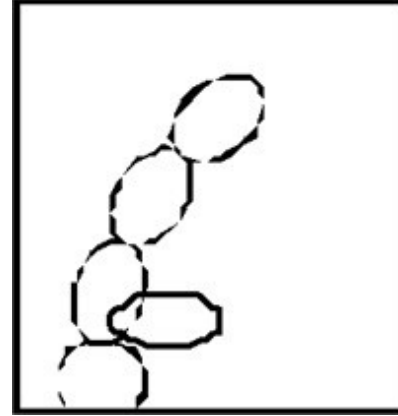
Şekil 3.2: Katı kırık çizgiler; kararsızlık ve ölümsüzlük ifade eder

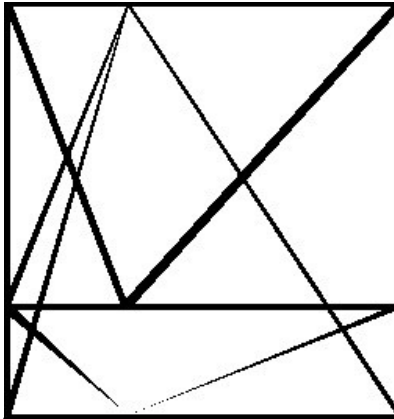
Şekil 3.3: Yükselen çizgiler; devamlılık, azamet ve kudret ifade eder

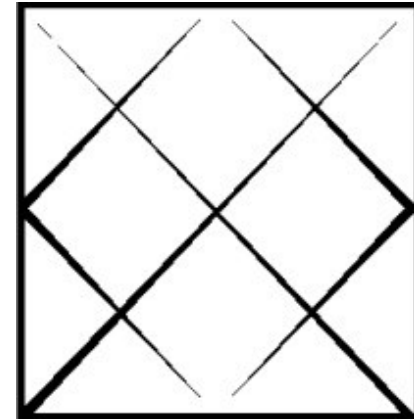
Şekil 3.4: Yuvarlak çizgiler; esneklik, çoğalma duygusu, genişlik ifade eder

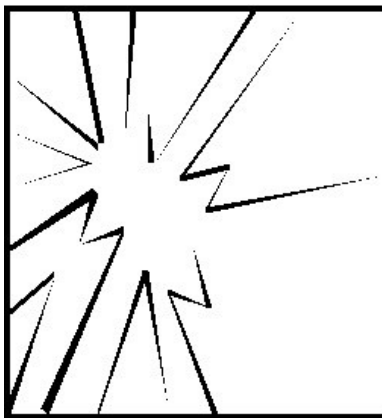
Şekil 3.5: Oval çizgiler; iyilik, devamlılık, yaratıcılık ifade eder

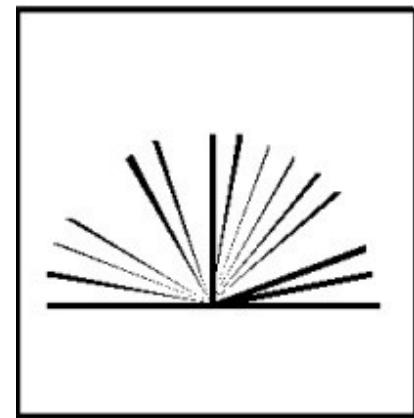
Şekil 3.6: Merkezi yanda biçimsel olmayan çizgiler; esneklik, gelişme, hareketlilik ifade eder

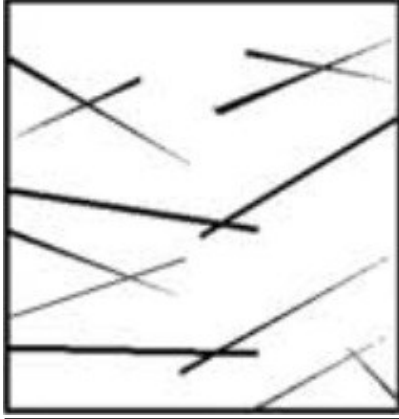
Şekil 3.7: Merkezi ortada biçimsel olan çizgiler; beraberlik, denge, ve simetriyi ifade eder

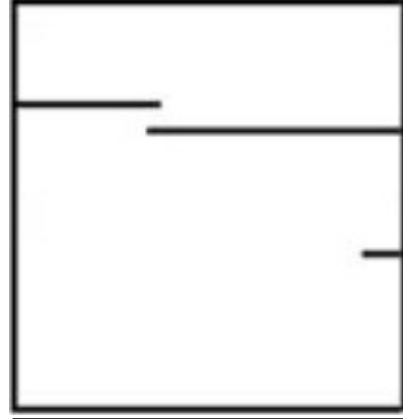
Şekil 3.8: Belli bir merkezde toplanan kırık çizgiler; heyecan, patlama duygusu ifade eder

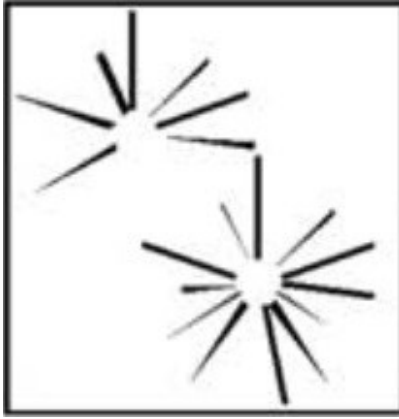
Şekil 3.9: Bir noktadan dağılan düz çizgiler; umut etme, yükselme ifade eder

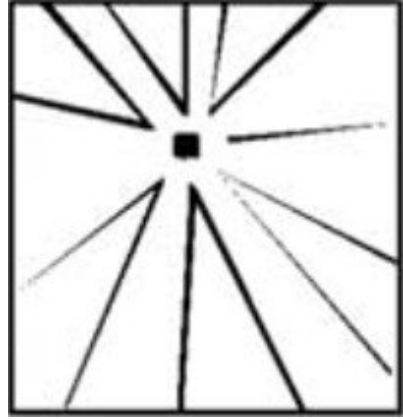
Şekil 3.10: Meyilli olarak birbirini kesen çizgiler; çatışma, şiddet duygusu ifade eder

Şekil 3.11: Yatay çizgiler; sükunet ve huzur ifade eder

Şekil 3.12: Bir noktadan çıkan çizgiler; titreşim, kuvvet ifade eder

Şekil 3.13: Bir noktaya doğru giden çizgiler; dikkat çekme, etkilemeyi ifade eder

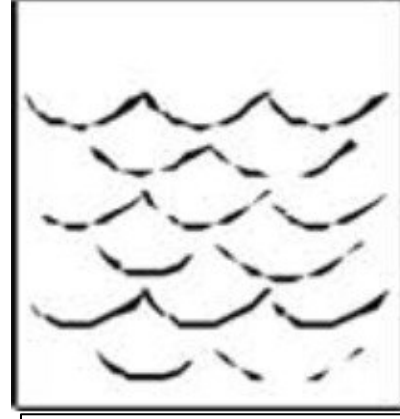
Şekil 3.14: Bir merkezden çıkan eğri çizgiler; ritim, beraberlik, çekicilik ifade eder

Şekil 3.15: Aşağıya doğru akan eğri çizgiler; ritim, beraberlik, çekicilik ifade eder

Şekil 3.16:Birbirini destekleyen kırık çizgiler; emniyet, güven ve güçlülük ifade eder

Şekil 3.17:Ölçülü eğri çizgiler; neşe duygusu ifade eder

3.3.2. Renklerin Anlamı

“Renk göz ile hissedilir, fakat algısı zihinde meydana gelir. Rengin nasıl, nerede gördüğümüze ve birikimimize bağlı olarak algısı değişir. Doğal hayat, renkler içinde bizi kendine kaptırır; bunlar Antartika'nın soğuk beyazları veya tropikal ormanların gür yeşilleridir. Çevresel renklerin insan aklı ve vücudu üzerinde çok kuvvetli bir tesiri vardır. Fakat çok az insan bunun farkındadır. Çevresel renk, sadece güzel bir gün batımı ya da yeni tasarlanmış bir mekanla karşılaşıldığında dikkatin odaklandığı durumlarda fark edilir” (Holtzschue, 2009, s.2).

Her bir renk içerisinde, psikolojik bakımdan bir etki ve anlam barındırmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar ve bu araştırmalardan edindiğimiz verilerden hareketle her rengin insanlarda acı, keder, sevinç, korku, huzur, huzursuzluk gibi farklı hisleri uyandırdığı gösterilmiştir. İnsan psikolojisinde renklerin duygularımızı ifade etmede, anlatılmak istenen anlamı güçlendirmemizde önemli yer tutar.

Psikolojik olarak renklere ilk yüklenen anlam sıcak-soğuk etkisidir. Sıcak diye tabir ettiğimiz renkler bize daha çok pozitif duyguları verirken, soğuk diye isimlendirdiğimiz renkler ise dinginlik, sessizlik gibi duyguları ifade etmektedir. Sıcak renkler sarı renk ve sarı renge yakın olan tonlarda bütün renkler ve soğuk renkler ise mavi renk ve mavi tonlarına yakın bulunan bütün renkleri kapsamaktadır. Genel olarak her rengin kendine özgü anlamı vardır.

Tarih boyunca renklere göreceli sembol anlamlar yüklenmiştir. Din, siyasi ve politik ortamlarda renk, toplumların güç sembolü olarak önemli bir kullanım alanı bulmuştur. Ülke bayrak ve flamalardaki renkler üzerinden güç, gelenek, düşünce ve inançlar sembolleştirilmiştir. Ayrıca çeşitli işaret ve anlaşma sistemleri içerisinde de renklerin yarattığı düzenlemeler kişiler ve toplumlar arasında bir anlaşma dili oluşturmuştur.

Kişinin psikolojik dünyası içerisinde renk tek bir anlam ifade etmez. Yaşanan farklı olaylar bazan kişi belleğinde renk üzerinden çeşitli anıların çağrışımına katkıda bulunur. Örnek olarak; kar ve onun beyaz örtüsü çocuk belleğinde bir mutluluğu çağrıştıran bir renk olabilirken, karlı bir günde kaza geçiren bir kişi açısından beyaz, bellekte kötü anıların rengi olarak tanımlanabilir. Rengin kişiye bağlı olarak farklı anlamlarına örnekler çoğaltılabilir. Kırmızı, kişiye kazanılan bir zaferi çağrıştırabildiği gibi savaşta ölen bir yakının acısını ya da çocukluğunda ona ilk alınan bisikletin rengini çağrıştıracaktır. Bu açıdan yaşanan psikolojik etkiler nedeniyle renk tek bir anlamla eşleştirilemez.

Bu bağlamda resimde rengin kullanımı ve yarattığı etki; kişi, dönem ve yaratıldığı zaman ile bağlantılıdır. Resmin anlam bütünlüğü tek başına renk üzerinden kurulamaz, rengin de içinde olduğu karmaşık bir yapı ve düzen kurgusu içinde resim çevresiyle bağ kurabilir ve onu izleyen kişinin psikolojik, ruhsal dünyası ile birleşerek anlam bütünlüğüne kavuşabilir.

Sanat tarihinde renkler ve anlamları konusunda genel olarak ikonografik açıdan temel tanımlar yapılmıştır. Ancak, rengin izleyicinin dünyasında ifade ettiği anlam son derece farklı ve görecelidir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi kişinin yaşadığı ve anlam atfettiği değerlerle eşleşebilmesi, o rengin gerçek anlamını oluşturur.

Resim 3.2 : Hugo Van der Goes, Çobanların Tapınması, 1476-1479

Sıradan insanların çoban olarak simgelendiği ve İsa'ya olan inancı konu alan bu resimde kullanılan her renk ayrı bir anlam barındırmaktadır. Örneğin, vazo içindeki turuncu zambaklar, Meryem'in cesaretini ve sevincini; meleklerin beyaz renkle ifade edilmesi masumiyeti; Meryem'in mavi küpeleri, İsa'nın doğumuyla bulduğu huzuru ve aynı zamanda Kutsal Ruh'u; mor menekşeler ise alçak gönüllüğünü ve asaletini sembolize etmektedir.

Resim 3.3: Vincent Van Gogh, Gece Kahvesi, 1888

Yaşadığı anı, kullandığı renklerle dışavurmayı tercih eden Van Gogh, resimlerinde ana renkleri zıt tonlarla birleştirerek kendine özgü bir renk anlayışı oluşturmaktadır. Bu eserinde kırmızı rengi kontrastı olan yeşil renkle ön plana çıkardığı görülmektedir. Bu da, resmin sıcak ve canlı kalmasına olanak sağlamaktadır. Bu kullanım, kırmızının büyük ölçüde belirginleştirilmesiyle beraber sanatçının heyecanını simgelemektedir. Mekandaki aynaların görüneni değil, belirsizliği yansıtması da heyecanın yanı sıra gerginliğini de izleyiciye aktarmak istemesi olarak yorumlanabilir.

Benzer örnekler çoğaltılabilmekle beraber renklerin bireyler üzerinde yaratmış olduğu etkiler bilimsel açıdan kanıtlanmış değildir; ancak özellikle insan psikolojisine olan yardımlarının önemli bir yere sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

3.3.3. Sanat ve Deformasyon Kavramı

“Aslında, resim yüzeyine aktarılmış her biçim ister organik, ister geometrik olsun, soyutlanmış bir biçimdir. Organik ve geometrik sanatın karşılığı ancak bu yolda kendini gösterir” (Tansuğ 1992, s.15).

Deformasyon, resimde biçimin bozulmasıdır. Resmin temel biçimini bozmadan, görüntüsünü değiştirmeden, nesnenin özelliklerini olduğundan abartılı göstererek, temel özelliklerini kayıp ettirmeden yapılan yüzeysel veya hacimsel bozmalara denilmektedir.

Sanat yapıtlarının hepsinin özü deformasyona dayanır. Başka bir deyişle anlatım, biçim ve genel denge amacı güdülerek değişime maruz kalır. Bu değişimde kullanılan yollar psikoterapinin diğer yollarına benzerlik gösteren iletişim türlerini oluşturmaktadır..

Tanı koymada yardımcı olacak ölçütte dört deformasyon çeşidi bulunmaktadır. Resmin, yapılan zemin üzerine yerleşimi, resmi oluşturan nesnelere arasındaki denge, boyut, kapsam olarak bütünlük duygusunun hasta açısından oluşumunu yansıtır. Sahanın bozulmasının derecesi psikiyatrik bozukluğun derinliğine göre değişmektedir. İleri düzeyde bozuklukta tamamen organize olmamış bir saha izlenir, bütünlük yoktur, renkler soğuk ve soluk, genele yayılmış halde görülür. Resimdeki figürler tamamen kaybolmuş, sahada kaotik bir fon izlenir. Psikiyatrik bozukluğu olanlarda bu durum hastanın dış dünyayı algılama yetisinin tamamıyla bozulması anlamını taşımaktadır. Bu sebepten yapılan eserlerde kişi kendi dışında kalan dünyayla ilgili olan şekilleri tasvir ederken bunları deforme olmuş, normal anlamlarından uzak ve düzensiz zemin üzerinde anlatır. Zaman kavramının bozukluğu bir çok psikiyatrik bozukluğu olanlarda bize değerli bilgiler sunar. Örneğin, Mani hastalarında geçmiş ve gelecek kaygısı olmadığından anı yaşar ve onu eserlerine aktarırlar. Fakat Şizofreni hastalarında ise şu an kavramı bozulmuştur, en ilkel en eski zamanı yaşar ve onu eserlerine aktarırlar. Resimde hareket belirtisinin yokluğu şizofreni desenleri için karakteristik özellikler içerir. En ileri dönemde eserlerinde herhangi bir harekete rastlanmaz. Ardı sıra gelen yoğun büyük lekeler, soluk renkler durağanlık izlenimini çoğaltır, bunun yanı sıra içerik olarak hiçbir duyguyu içerisinde barındırmazlar. Rehabilitasyon evresinde yapılan resimlerin zamanla hareket kazanması hastanın iyileşmeye yönelik gösterdiği olumlu işaretlerdendir. Seçilen renklerde denge, sıcak- soğuk renklerin bir düzende kullanılması yapan insanın hakkında, bizde onunla ilgili fikir oluşturur. Resimlerinde soğuk renk ağırlıkta kullanan hastaların içine kapanık kişilikte, sıcak renk kullananların ise daha aktif ve dış dünyaya açık yapıda

olduğunu söylenebilir. Renklerin belirttiği anlamlar her zaman negatif ve pozitif olarak ele alınır.

Sanat terapisinde, resim ve resim psikolojisi üzerine bir olgunun psikanalizi aşağıda resmi bulunan örnek üzerinden değerlendirilmiştir.

Resim 3.4: Anoreksiyalı bir olgunun kendi iç süreçlerini anlattığı bir resim çalışmasıdır

Hasta bu resimde içinde büyüyen anoreksiya giderek artan bir ateş şeklinde görmüş ve her attığı odun ile ateşi canlı tuttuğunu ailesinin ve kendisinin yaptığı davranışların anoreksiyi beslediğini ifade etmiştir.

Resim 3.5: Aynı olgunun kendi rahatsızlık sürecinde değiştirmek istediği tutumlarını anlattığı bir çalışmasıdır

Hasta bu resimde insanlarla ilişkilerinde çok köşeli ve kuralcı olduğunu bu kuralları esnetmeyi ve sınırları belirsizleştirerek bu esnemeyi sağlamak istediğini anlatmıştır.

Sonuç olarak resim terapisi; kişilerde gelişen zihinsel, bedensel, duygusal ve ruhsal bozuklukların tanımlanmasında, bu bozuklukların seyrini takip etmede çok önemli bir yer tutmaktadır. Resim terapisinde, hastaların sanat ürünü yapımı aracılığıyla, kendi iç ve dış dünyasında dışarıdan bir göz olarak bakıp yeni çıkar yollar bulmasında, bu durumlar ile mücadele etme becerilerinin artırılmasında, kişilerin bireysel çizgilerini görmesini sağlamada, tedavilerine uyum sürecini arttırmada ve psikolojik olarak kendilerini iyi hissetmeleri amaçlanmaktadır. Bu amacın zihinsel, bedensel ve ruhsal bir çok hastalıkta gerçekleştiği gösterilmiştir.

4. RESİM SANATI VE PSİKOLOJİ İLİŞKİSİNİN ÖRNEKLER ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Söz, insanların ruhsal dünyalarında ve bilinçdışının derinliklerinde duyup belirtmek istedikleri bir çok şeyi anlatıp ifade edebilmeleri için yeterli değildir. Görsel dil, insan doğasına bağlı en ilkel ve içten anlatım biçimlerinden biridir. Görsel sanatlarda sözel olmayan anlatımlar, şekiller, hareketler ve renkler ön plandadır.

Freud'un ortaya koyduğu psikanaliz ruhsal hastalıkların tanısı ve tedavisine yönelen bir yöntem olarak felsefe, din ve sanat sorunlarının çözülmesinde yararlı olabilir. Freud sanatı, kişinin yaşam karşısındaki tavrı, oyun keyfi, gerçek olanın dışında bir girişim, acının özü değil bu özden doğan tiyatral bir betimleme olarak tanımlar. Freud, sanatı yer değiştirmiş doyum duygusunun sembolizasyonu şeklinde nitelmiş, sanatla rüya arasında yakınlık kurarak, sanatın kişinin çatışmalarından doğduğunu belirtmiştir.

Sanatçı, iç güduları ve bilinçaltı isteklerini toplumsal yasaklar nedeniyle bilinçli düzeyde yaşayamaz. Bilinç ve bilinçaltı arasındaki çatışma bu düzeyde çözümlenemezse eğer ruhsal bozukluklar oluşur ya da yüceltme mekanizması ile çatışma yaratıcı bir ürüne dönüşür. Psikiyatrist John Rickman, sanatçıda hem yaratıcı hem de yıkıcı impulsların yoğun şekilde bulunduğunu ve bu iki farklı impulsun karşılıklı bir etkileşim içinde olduğunu ileri sürer. Sanatçının ürününü, yıkıcı, tahrip edici impulslar üzerinde yaratıcı gücün zaferi olarak görür.

Bireylerde yaşamlarının erken döneminde deneyimlenen bir acı, bireyde çözülmemiş yas, kayıplarla aşırı meşgul olma, suçluluk duygusu, bedensel ve ruhsal rahatsızlıklara neden olabilir. Bu ruhsal durum yetenekli kişilerde bir telafi olarak yaratıcı düşüncelerin çıkmasına yol açar.

Ortak paydaları dışavurumculuk ve sembolizm olan, iç dünyalarını eserlerine yansıtarak, bunu dış dünya ile bağlantı kurma çabası olarak gören sanatçıların eserleri; sanat ve sanatçı psikolojisi yönünden ele alınarak, resim sanatı psikolojisi bağlamında dış dünyaya verdikleri mesajlar anlaşılmalı çalışılmış ve analizleri yapılmıştır.

4.1. Edvard Munch

Resim 4.1: Edvard Munch, “Çığlık”, 1895

1863 yılında Norveç’te dünyaya gelmiş olan sanatçı dışavurumcu ressamlar arasında öncü olarak bilinmektedir. Munch beş yaşındayken annesini veremden kaybetmiş ve kendisinden bir yaş büyük olan kız kardeşi de daha sonra bu hastalığa yakalanmıştır. Annesini küçük yaşta kaybetmesine yol açan hastalık Munch henüz ergenlik dönemindeyken bu kez de kardeşini kaybetmesine sebep olmuştur.

Mühendislik eğitimi almaya başladıktan bir sene sonra okulunu yarıda bırakarak ressam olmak için Oslo’da akademiye girmiştir. Akademideki arkadaşlarıyla beraber atölye açarak Oslo’da adını duyurmayı başarmıştır.

Alman imparatoru Londra'yı ziyaret ettiği sırada Britanya'nın Avusturya ve İtalya ile üçlü ittifak yapacağını umut etmektedir. Şili'de iç savaş vardır, Rusya'da ise yaygın bir kıtlık. Belirsizliğini koruyan sebeplerle Munch Berlin Sanat Derneği'nin Berlin Sanatçılar Birliği tarafından çalışmalarını için Wilhelmstra Be üzerinde bulunan bir biraşaneden dönüştürülmüş olan yeni sergi binaları, Mimarlar Evi'nde tek kişilik sergi açmaya davet edilir.

5 Kasım'da Munch'un son yaptığı resimlerin çoğunu içeren toplamda 55 tablonun olduğu sergi açılır. Burada Berlin basınından Adolf Rosenberg'in de dahil olduğu Kunstchronik'in ve muhafazakar ulusal Zeitung basınının temsilcileri de bulunmaktadır. Birkaç gün içinde sergi skandala dönüşür. Munch, anlatım olarak vahşi, ham ve rezilce olmakla itham edilir. Bazı eleştirilenler ise onun hiç bir şey bilmediğini açıklıktan ölmek korkusuyla sergi açıldığını söylemişlerdir.

Munch, kendi görünüşüne sadık kalmayı tercih ediyor, Kristiania fiyordunun üstündeki bulutlar kendisine nasıl görünüyor ve nasıl hissediyorsa, öyle çiziyordu. Taşkın bir ruh halindeyken, bulutları kan olarak tecrübe ediyorsa eğer başka nasıl çizebileceğini tartışıyordu. Yirmi yıldan fazla zamandır saklanan hatıra ve görüntüler yüzeye çıkmak üzereydi tüm gereken son bir katalizördü.

1893 yılının sonlarında mukavva üzerine pastel boya kullanarak 'Çığlık' eserini yapar. Aralık 1893'te Berlindeki Unter den Linden galerisinde sergisi açılır. Sergilenen beş eserinin arasında hayatının frizleri katalogda, aşk üzerine bir çalışma başlığı altında listelenmiştir. Halktan bir kişi kataloguna şöyle yazar: "Sergi, dünyanın en büyük dalaveresi. Çöp! Hepsini tımarhaneye kapatın!".

Munch'un kendisi Çığlık'ın kızıl gökyüzüne kalemle şöyle yazmıştır: 'Yalnızca deli bir adam tarafından resmedilebilir'.

Çığlık resminin orijinal boyutu 64cm x 66cm boyutunda olmakla birlikte ön planında görmüş olduğumuz figür acı çekiyor gibi izleyiciye doğru bakarken, figürün bulunduğu yer Oslofjord'a ait bir manzaradır. Munch bu eserini kendi sözleriyle: 'Yol boyunca iki arkadaşla yürüdüm, güneş battı, bunu melankolinin ah edişi gibi hissettim, gökyüzü aniden kan kırmızısı oldu, durdum, yorgun argın çite yaslandım, alev almış gökyüzünü gördüm, kan gibi fiyort ve şehrin üzerindeki bir kılıç gibi, arkadaşlarım devam ettiler. Bense orada dikilip acıyla titredim. Bunu tabiatın harika ve sonu gelmez bir çığlığı sandım' şeklinde ifade etmektedir.

Sanatçının psikolojisi açısından incelendiğinde, sanatçının tuvali kullanım biçimi, kompozisyon kurgusu, çizgi ve renkleri onun iç dünyası hakkında çeşitli bilgiler vermektedir. Munch'ın düşüncelerini, yaşam koşullarını, duygularını, bulunduğu dönemi baz alarak değerlendirdiğimizde birkaç farklı sonuca varmamız mümkündür. Eserde ürkütücü, ürpertici bir hava hemen göze çarpar. Eser, çevresinden kendini soyutlamış, içinde yaşadığı çatışmaları çözümleyememiş, ruhsal bir bozukluk yaşayan, yaşadığı bu ruhsal buhranları diğer insanlara ifade edemeyen, sosyal çevresinde anlaşılamayan bir bireyin dış dünyaya haykırışı ve isyan edişi olarak yorumlanabilir.

4.2. Frida Kahlo

“İki Frida da baston yutmuş gibi dimdik oturmaktadır, ifadesiz yüzleri çektikleri acıyı gizlemek için takılmış maskedir. Güçlü. Hayatını idame ettiren, önüne ne çıkarsa çıksın, yoluna devam eden bir kadın. Alt edilmez Frida! Ama acı çektiğini anlayabiliyorsunuz, çünkü ikiye bölünmüş durumda” (Mujica 2017, s307).

Devrimci bir kişiliğe sahip olan Meksikalı sanatçı Frida Kahlo, hayatı boyunca hep acı dolu olaylarla mücadele etmiştir. Çok küçük yaşta çocuk felcine yakalanmış ve sağ bacağı ince kalmıştır. Üniversite yıllarının başında geçirmiş olduğu ciddi bir trafik kazasıyla hayatı alt üst olmuştur. Vücudunun birçok noktasında kırıklar ve omurgasında ciddi bir hasar oluşmuştur.

Frida, çok aşık olduğu ve kendisi gibi devrimci olan Diego Rivera ile tanıştığında sağlığına yavaş yavaş kavuşmaya başlamıştı. Fakat Frida, Diego'nun ona yaşattığı bütün sarsıcı olaylara rağmen onu sevmekten vazgeçmemiştir. Bu yaşadıklarını resimlerinde aşama aşama görmek mümkündür. Çünkü Frida, sanatıyla kendisini iyileştirmeye çalışmıştır. Ruhunu dinlendirmenin ve acılarını dindirmenin yolunu resim yapmakta bulmuştur.

Resim 4.2: Frida Kahlo 'The Two Fridas' 173,5 x 173 cm Tuval Üzerine Yağlıboya 1939, Modern Sanat Müzesi, Mexico City

Frida bu tablosunda, Diego'yla ayrılmanın acısını ifade etmeye çalışmıştır. Tabloyu yaptığı dönemde içinde barındırdığı iki ayrı Frida'yı izleyiciye göstermektedir. Sembolik açıdan bakıldığında soldaki Frida daha modern elbiseyle, sağdaki Frida ise Meksika geleneğine uygun bir tarzda resmedilmiştir. Bu iki Frida'nın tek ortak noktası resimde görülen iki kalptir ve bu iki kalp tek bir damardan beslenmektedir. Bu damar da sağdaki Frida'nın elinde tuttuğu Diego'nun resmine bağlanmaktadır.

Kırmızı renk, bu resimde kalplerde ve etrafa saçılan kanda Frida'nın çektiği acının simgesi olarak kullanılmıştır. Ayrıca, kendi elini tutan Frida'nın burada dışavurmak istediği kendisine yardım edebilecek tek kişinin yine kendisi olmasıdır.

Frida , resimleri üzerinden çektiği acılara olan direnişini izleyiciye bir zafer duygusu içinde ifade etmektedir. Bir anlamda söz konusu eserde kendi değerlerinin farkında özgüveni yüksek bir kişiliğin, acılar karşısında korkusuz duruşu resmedilmiştir. Resim yapmanın anlamı, Frida için bir tedavidir, acılarını hafifleten kendisini iyi ve güçlü hissettiren bir araç, bir direniş platformudur.

4.3.Vincent Van Gogh

“Van Gogh’daki çizmeye karşı olan arzu, boyamaya karşı olan arzusu kadar kuvvetlidir. Hatta daha kuvvetli olduğu iddia edilebilir. O, fırçayı çok kez bir kurşun kalem yada mürekkepli bir kalem ucu gibi kullanıyor ve boyadığı takdirde bile kendi şiddetli ifade arzusunu, ilkel bir şekilde ritmikleştirilmiş çizgilere boşaltıyordu” (Turani 2010, s.634).

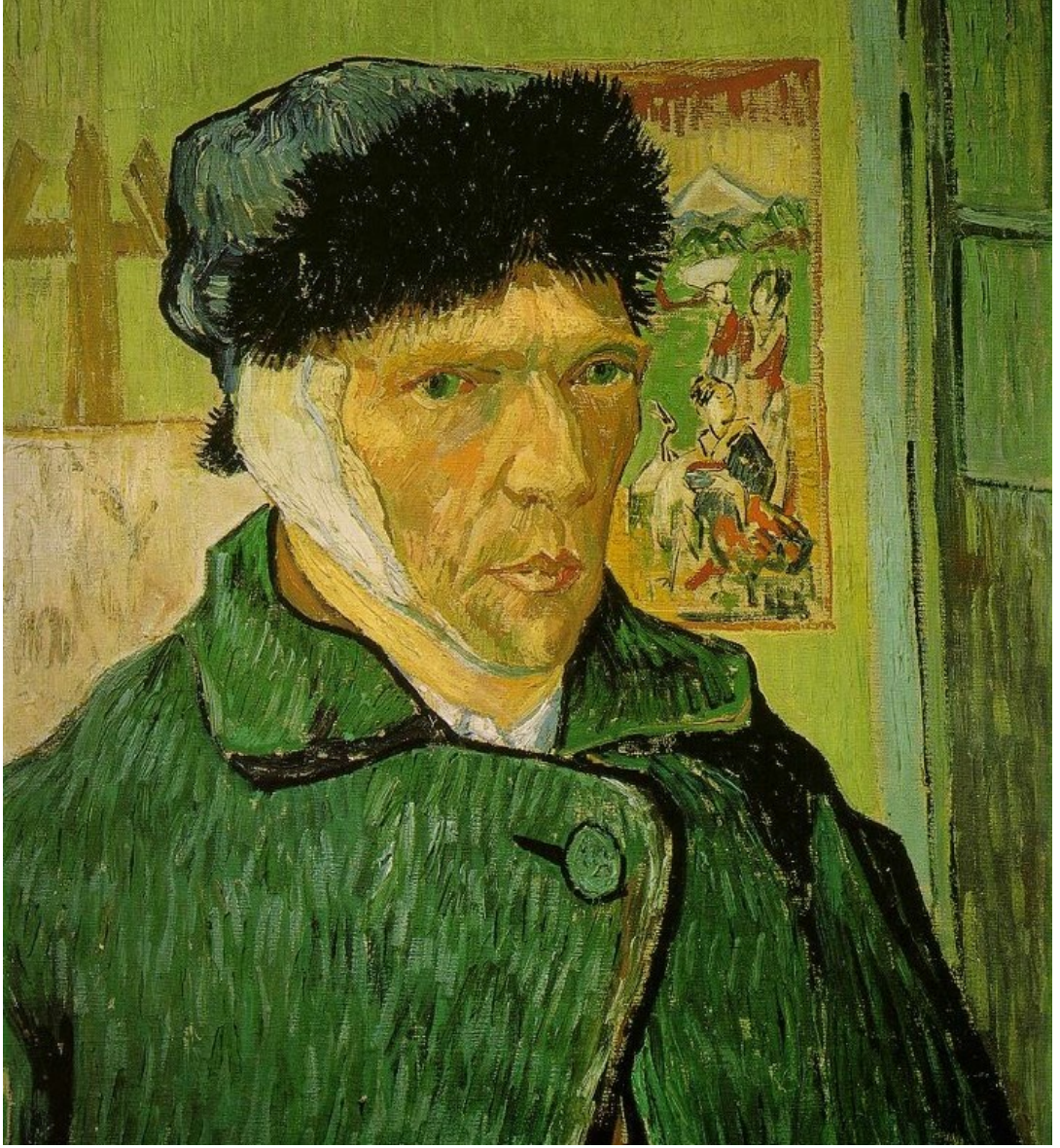
30 Mart 1853 yılında Hollanda’ da zeka bozuklukları olan bir ailede dünyaya gelmiştir. Aile tarihine bakıldığında kardeşlerinin de psikolojik rahatsızlıkları olduğu görülmektedir. Kendisinden bir yıl bir gün önce ölü olarak dünyaya gelen kardeşinin adı ona verilmiş ve bu durum onun sorunlarının başlangıcı olmuştur. Vincent’ın problemlerinin, kendini bu ilk çocuğun yerine geldiğini hissetmesiyle alakalı olduğu söylenebilir.

Rahip olan babası tutucu bir din adamıydı, bu sebepten amcası içinde bulunduğu karanlık kalvinist ortamdan kurtarılıp sanat dünyasında çalışması için Londra’ya gönderdi. Londra’da bulunduğu sürede kendini dine adayıp başarılı bir rahip olmayı hedefleyerek sefil yaşamın içinde tanrıyı yeniden keşfetti. Ömrünü yoksullar için çalışarak geçirmeye karar verdi ve kentin sefalet içinde yaşayan evsiz insanların arasına karıştıktan sonra zengin sanatsever ve galeri sahiplerinden nefret etmeye başladı. İsteddiği tek şey kendini işine adanmış bir vaiz olmaktı.Kilisenin kurallarına uymayıp başına buyruk davrandığı ve rahiplik mesleğinin saygınlığına leke sürdüğü için işinden uzaklaştırıldı. Vincent kolay pes edecek biri değildi ve insanlara sesini duyurmanın yeni bir yolu olarak resim yapmaya karar verdi. Kilisenin başarısızlığa uğradığı noktada sanat büyük başarı kazandı ve insanlara mutluluk getirdi. Sanatın amacı bütün insanların özellikle yoksulların gözünü açmak ve onları varoluşun mucizevi gücüne inandırmaktı. Böylece günlük yaşamın acımasız gerçeklerinin karşısında kendilerini çaresiz hisseden insanlar mutluluğu sanatta aramaya başladılar.

Ancak yirmili yaşlarının sonunda bir ressam oldu ve hayatının sonuna doğru tanınabildi.

Vincent her gün sayfalar dolusu yazılar yazar ve bütün boş zamanlarını kitap okuyarak geçirirdi. Okuduğu kitaplardan edindiği bilgileri de resimlerine aktarıyordu. Kardeşine yazdığı mektupları incelediğimizde, onun ne denli iyi bir gözlemci olduğunu anlamamız mümkün olur. Günde bir yada daha fazla resim yapıp bitiriyor ve her resminde daha sonrasında onu dahi yapacak kendine özgür fırça vuruşları ve renkleriyle azimle çalışıyordu.

Arles’ da yaşamaya başladıktan belirli bir zaman sonra sanatçı Gauguin Vincent’in yanına taşınır ve ‘Sarı Ev’ de onunla birlikte yaşamaya başlar. Gauguin Vincent kardeşlere karşı, içinde sürekli bir şüphencilik ve güvensizlikle yaşar. Vincent onunla aynı evi paylaştığı ve birlikte fikir alışverişinde bulunduğu arkadaşını kaybetmek istemiyordu. Vincent bir akşam bıçaklı bir manyağın saldırısına uğrayan biri hakkında Gauguin’e yazı gösterdi, son satırda bunun adı bir cinayet olduğu yazıyordu. Gauguin onun verdiği mesajı çok net anlamıştı bu ciddi bir tehditti, yaşamı tehlikedeydi ve bunu göze alamazdı. O geceyi otel odasında geçirdi. Ertesi sabah geri döndüğünde evin çevresinde bir kalabalık vardı ve içerisi kana bulanmıştı. Vincent gece yarısına doğru en sevdiği fahişelerden biri ile geri döndü, ona bir paket verdi ve paketin içinde kulağının bir parçası vardı. Vincent hastaneden taburcu olduğunda Gauguin gitmişti. Kendi isteğiyle bu olay sonrasında akıl hastanesine yattı. Vincent hastanenin güvenli duvarları arasında uzman hekimlerin gözetimi altında yaşıyordu ama giderek sıklaşan krizlerin artan şiddeti herkes için ürkütücüydü. Kendini iyi hissettiğinde neşe içinde evine giderek boyalarının yardımıyla enerji topluyor ve yeniden özgüvenini topluyordu. Bütün hayatını mahveden hastalığı onun hem başyapıtlarının yaratıcısı hem de katili olmuştur.

Resim 4.3 : Vincent Van Gogh, Kulağı Sarılı Otoportre 1889, 60x49 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, Courtauld Enstitüsü Galerileri, Londra

Van Gogh'un geçirdiği krizden iki hafta sonra ürettiği otoportresi aslında yaşamış olduğu sıkıntılı sürecin kısa bir özeti mahiyetindedir. Bu portreyi olayların onda oluşturduğu fiziksel ve ruhsal değişimin dışavurumu olarak nitelendirmek mümkündür.

Hayal kırıklığı, ruhsal çöküntü üzerine üretilen bu iş aslında altyapısal olarak çevresine kendisini ispatlama çabasıdır. Kardeşine ve doktorlara kendisini çekip çevirebildiğini, doğal hayatına döndüğünü akıl hastanesine tekrar yatmasına gerek kalmadığını göstermeyi hedeflemektedir. Bundan hareketle, resimde üzerinde olan palto ve şapka kendisine dikkat edip, doktorların ona söylediklerine uyduğunu gösterme amacı

gütmektedir. Odasında bulunan pencerenin aralık olması oradan aldığı temiz havayı, kulağındaki kafur ağacı özlü sargı bezi yarasının iyi olması için tedavisine de dikkat ettiğini göstermektedir. Resmin sağ tarafında hayranlık duyduğu japon baskı sanatından örnek resim bulunurken, sol tarafına ise boş tuval çizmiştir. Kendine özgü renkleri ve fırça izleri bu resimde de oldukça etkili şekilde kullanılmıştır. Üzerindeki kalın giysilere rağmen sanki içi titriyor gibidir.

Bu resimde Van Gogh, yaşadığı büyük travmayı bir anlamda kendisiyle paylaşmak ve kendisiyle yüzleşmek istemiştir. Renk ve kompozisyon kurgusuyla dramatik etki uyandıran resimde, derin, yorgun bakışlarla her şeye rağmen toparlanmaya çalışan, yaşadığı dünyaya ‘geri dönmüş’ bir kişi ile karşılaşırız. Bu da sanatçının ruhsal dünyasının derin çıkmazları ve gerçek dünya ikilemi arasında yaşadığı hayatı betimler.

4.4. Egon Schiele

“Yoğun, trajik, kısa ömürlü bir dahi. Sanatı kendi kendini mahveden kişiliğini ve Sigmund Freud’un Viyanası’nın klostrofobik iç gözlemine yansır. Hamile eşi ile birlikte büyük grip salgınında öldü. Eserleri, cinselliğin yoğun olduğu konuları içeren portreler, otoportreler ve (hayatının sonunda) dinsel resimlerdir. Genelde silüet olarak görünen izole edilmiş, tek figürlere; yüksek gerilimli ilişkiler içindeki çiftlere veya gruplara; çarpılmış pozisyonlardaki vücutlara; iç dünyasına dalmış perişan yüzlere; Art Nouveau tarzında şehir manzaralarını arayın. Değerli ve yetenekli bir çizer olarak, birçok çizim ve suluboya resim de yapmıştır. Resimlerine aciliyet ve zorunluluk hissi veren, içleri süratle renkle doldurulmuş, gergin, sinirli, arayış içinde konturları vardır. İşleri yüz yıl öncesinin şok veya dehşetini vermese de hala heyecan vericidir. Muhafazakar toplumun şiddetli tepkisini çekmiş ve çocukların ahlakını bozmak suçuyla tutuklanmış ve hapse atılmıştır. İnsan figürünü veya ruhunu ahlaki olmaktan çok hayvani olarak görmüştür. Bireysel yaratıcılık ve kendi geleceğini belirleme konularında mutlak özgürlükte ısrar etmiştir” (Cumming, 2008, s.360).

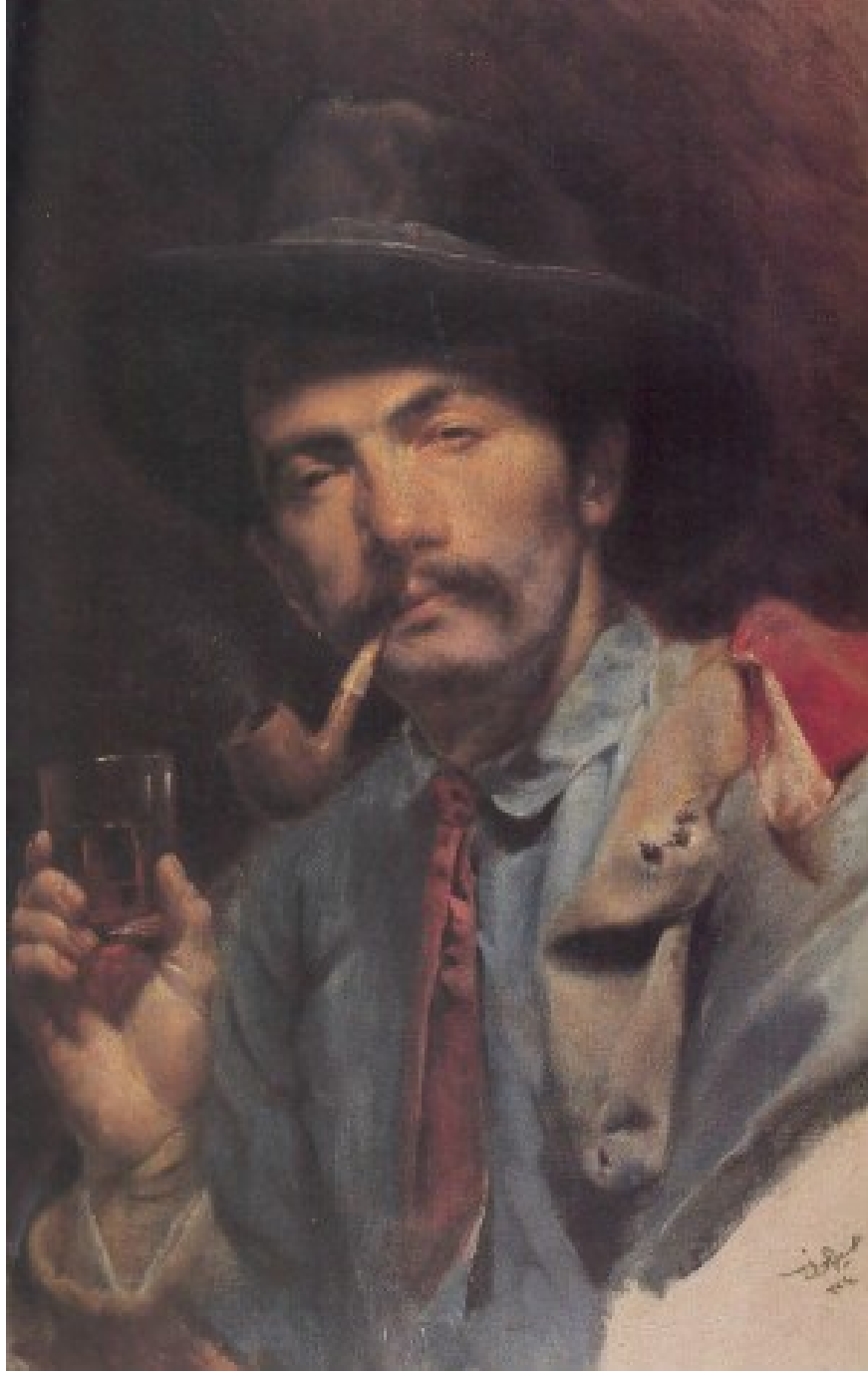

Resim 4.4 : Egon Schiele 'Double Self Portrait' Kağıt Üzeri Suluboya, 1915, Özel Koleksiyon

Yapmış olduğu otoporteler incelendiğinde hepsi sanki farklı insanların portresiymiş gibi bir algı yaratıyor olsa da bu durum sanatçının farklı kişi ve karakterlerde olma isteğinin ürünüdür. Yüzlerde vurgulanan derin ifadeler hastalıklı, çarpıtılmış ve dikkat çekici ve yer yer ürpertici bulunmaktadır. Aynı zamanda bu ifadelerdeki derinlik psikolojik ve ruhsal duygudurum halinin eserlerindeki dışavurumu olduğu söylenebilir. Sanatçı toplumun alışkın olduğu ölçülerin, tarzın dışına çıkarak kendi tarzını oluşturmuştur. Yapmış olduğu portrelerde dikkat çeken diğer unsur ise ellerdir. Yüzlerde kullandığı o keskin bakışlar kadar eller de sanki bize bir mesaj vermek istiyor gibidir.

4.5. Hüseyin Avni Lifij

1886 yılında Samsun'da dünyaya gelen sanatçı yirmi günlükken ailesi İstanbul'a taşınmıştır. Soyadı olan 'Lifij' kelime anlamı olarak beyaz ten manasına gelmektedir. Öğretmenlik yaptığı dönemde okulunda görev yapan öğretmen arkadaşı Hüseyin Avni'den isim olarak karıştırılmamak için bu soy adını almıştır. Aynı zamanda bu kelime, mensubu olduğu Kafkas kabilesinin ismidir.

Resim 4.5 : Avni Lifj, ‘‘Otoportre’’, 1906

Henüz on beş yaşındayken Nafia Nezareti Demir Yolları’nda çalışmaya başlamış ve bir yandan Fransızca dersleri almak amacıyla okula kaydolmuştur. Anatomi ve boya teknikleri öğrenmek için ‘Mülkiye Tıbbiyesi’ ve ‘Eczacı Mektebi’ derslerine dinleyici sıfatıyla dahil olmuş, bu programlarda kendini geliştirme fırsatı yaratmıştır.

1906 yılında yapmış olduğunu ‘Pipolu Otoportre’ sini o dönemde tanıştığı Henri Prost dönemin müze müdürü olan Osman Hamdi Bey’e göstermesi konusunda Lifij’i cesaretlendirmiştir.

Hüseyin Avni’nin bu portresini gören Osman Hamdi Bey çalışmayı çok beğenmiş daha sonra çalışacağı resimleri de ona getirmesini tembihlemiştir. 1908 yılında, yani meşrutiyet döneminde Osman Hamdi Bey yurt dışına eğitim için gönderilecek öğrenciler için Halife Abdülmecit’e Lifij’i önermiştir.

Lifij söz konusu olan otoportresinin tarihini 1908 olarak imzalamış ve ardından Halife Abdülmecit Efendi’ye sunmuştur. Fransa’da ‘Cormon Atölyesi’ nde çalışmış ve ardından ressam Andre ve Guillomet’le arkadaş olmuş onların atölyelerinde de çalışmıştır. 1912 senesinde İstanbul’a çağırılmış ve 1914 senesine kadar İstanbul Erkek Lisesinde öğretmenlik yapmıştır. Atatürk’ün daveti üzerine Ankara’ya gitti, burada dört ay kalarak Mareşal Fevzi Çakmak’ın portresini resmetmiştir. 1927 senesinde son portresini yaptıktan iki gün sonra vefat etmiştir.

Klasik resim anlayışına bağlı, aynı zamanda da figüratif kompozisyonların düşünsel kurgularıyla harmanlanmış örneklerini Lifij’in eserlerinde görmek mümkündür.

Lifij’in eserleri 1914 kuşağı diğer ressamlarının eserleri ile bir ölçüde yakınlık taşıyor gibi görünse de Lifij daha özel bir örnektir. Çünkü 1914 kuşağı gibi akademik eğitimi temelden almayarak yurt dışına gönderildiği zaman sanat eğitimi alma imkanı bulmuştur. Fakat bu eğitimin öncesinde son derece yetenekli bir genç olarak daha on altı yaşındayken bu portreyi yapmış bunun ardından on sekiz yaşında imzalamıştır. Bu resmi kendi yaşadığı dönem içinde değerlendirecek olursak üst akademik bilgi gerektirecek biçimde ele alınmış. Kendi portresi olduğunu bilmemize karşın üzerinde çeşitli tartışmalar yapılmış bir resimdir. Çünkü resimdeki portre onaltı yaşından büyük, neredeyse otuzlu yaşların başında biri gibi görünmektedir. Portrede bulunan kadeh, şapka, pipo bir Türk aydını görüntüsünden öte gerçek bir Avrupalı yada Amerikalı diyebileceğimiz insan tipini betimlemektedir. Portre çalışması, gerek kurgusu gerekse kompozisyon anlayışı ve boya kullanımı açısından değerlendirildiğinde, o yaşlarda Lifij’in tüm batı resim tekniklerine hakim çok özel bir yeteneğinin olduğunu bize göstermektedir. Portredeki bakış izleyiciyle göz göze gelmektedir. Bu yönüyle hafif melankolik ama bir ölçüde kendisine güvenen ruh halini yansıtmaktadır. Kullanmış olduğu pipo, bardak gibi aksesuarlarla batılı bir kişi imajı göstermektedir. Sanatçı kendi

ruhsal dünyasına da atıflar yapmış olmakla birlikte sonrasında özlediği veya içinde var olmasını istediği ortama da gönderme yapmaktadır. Bunların yanı sıra omzunda asılı duran yırtık çorap gerçekliği diğer objeler hayal ettiği hayat şeklinde yorumlanabilir. Resmin sağ alt köşesinin bitmemiş olması aslında kendine güvenen, batı resminde sıklıkla karşılaştığımız skeç anlayışla bilinçli olarak bırakılmıştır. Bu eksiklik hiç bir şekilde izleyici de rahatsız etmemektedir. Bir kuşak öncesinde Kafkasya'dan gelen ailesinin farklı bir dünyası olmasına karşın Lifij, Fransız kültürüne duyduğu ilginin de etkisiyle araştırmacı gözle dünyaya bakmayı bilmiş ve o dönemle eş, güncel eserler üretebilmiştir. Bu resim, sanat hayatının henüz ilk adımlarında olan genç sanatçı adayının, sonrasında kendisini adayacağı sanat dünyasına kararlı girişinin işaretlerini görebileceğimiz bir eser olması yönüyle de özel bir değer taşımaktadır.

4.6. Burhan Uygur

“İlk ve ortaöğrenimini Tirebolu’da, lise öğrenimini Trabzon’da tamamladı. 1961’de girdiği İDGSA Resim Bölümü’nde, önce Nurullah Berk, daha sonra Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyesinde sanat öğrenimini gördü. 1968’de mezun oldu. İlk kişisel sergisini aynı yıl İstanbul’da (Beyoğlu Şehir Galerisi) açtı. 1970’te Avusturya hükümetinin bursuyla Salzburg Yaz Akademisi’nde Corneille ile çalışmalarını sürdürdü. Amsterdam’da bir sokak sergisi düzenledi. Dört yıl kadar İstanbul’da resim öğretmenliği yaptı. 1972’de Taksim Galerisi’nde düzenlediği ‘Hiçlik üzerine kurulan hayaller’ sergisi ile dikkat çekti. 1974’te Ankara’da (Devlet galerisi) ‘Günler ne işe yarar’ adlı sergisi ilgi topladı. Bu sergiyi ‘Sıfırın düğümü’ (1975), ‘Ölü şehrin çiçekleri’ (1976) ismini verdiği ve garip bir nostalji duygusuyla yaşam izlenimlerinin birbiri içinde eriyip kaynaştığı şiirsel bir anlatımcılığı açığa vuran başka sergiler izledi” (Özsezgin, 1994, s.321).

Resim 4.6 : Burhan uygur, 'Köşk Kapısı' 1987-89 Karışık Teknik

“Burhan Uygur 1970 kuşağının önde gelen sanatçılarından biridir. Resminin içeriksel kurgusuyla bütünleşen ve lekeci bir anlayışın üzerinde gelişen biçim düzeni, çağdaş sanatımızda özgün altyapı arayışları açısından, özellikle genç kuşağı etkileyen bir model olmuştur” (Özsezgin, 1994, s.321)

Yaşadığı dünyada her sahne onun eserlerine konu olmuştur. Zihninde yer eden anlar basit, olağan, sıradan olup olmadıklarına bakılmaksızın resimlerinde yer almış ve bunların dışında gerçek dünya ile bağlantısı bulunmayan kavramları ve duygu formlarını resimlerine konu olarak almıştır. Uygur'un resimlerine baktığımızda figüratif bir sanat anlayışını benimsediğini söylememiz mümkündür. Kompozisyon olarak değerlendirildiğinde belirsiz mekanlarda yerçekimsiz yeralan obje, figür ve nesnelerin soyut bir biçimde betimlendiğini söylemek mümkündür.

Eski bir köşk kapısına yapılan bu çalışma, Avrupa resminde gördüğümüz diptik dediğimiz iki kanatlı eski dönem çalışmalarına bir atıf niteliğindedir. Birbirinden bağımsızmış gibi görülen küçük kompozisyonlar tümüyle değerlendirildiğinde sanatçının iç dünyasını çok boyutlu olarak yansıtan ikonografik bir anlatımı yansıtırlar. Bir anlamda ikon sanatının anlatımını, belirgin bir hikayeyi resmeden sistemiyle yakınlık kurar. Ancak içerik ve yaratmak istediği plastik anlatım tümüyle bu dönemin anlatım sisteminden farklıdır. Uygur, resminde kurduğu kendine özgü semboller dünyası ile kendi iç dünyasını, yaşadığı hezeyanları ve rüya benzeri fantastik dünyasını resmeder.

Kurduğu renk kompozisyonlarında da birbirine tezat gibi görünen mavi ve kırmızı gibi sert renklerin sanatçının anlatımı güçlendiren bir ifade aldığını oluşumuna hizmet ettiği anlaşılabilir. Sanatçının resimsel tavrını değerlendirdiğimizde, resmin ortaçağ ikonlarının kompozisyon anlayışına yakınlığından bahsedebiliriz. Ayrıca ahşap paneller kullanımı açısından da bu resmin, ikon dönemine atıf yaptığı ifade edilebilir. Ahşap panel kullanımı ve hikayeyi parçalara ayırarak bir anlamda zihinde anlam bütünlüğüne ulaşmayı amaçlayan yaklaşımı bizi ikonografik resim dönemi ile bağlarının olduğu düşüncesine daha da yaklaştırmaktadır.

Tek tek kullandığı figürler aslında bu dünyada var olup olmadığı konusunda bizi şüpheye düşürmektedir. Söz konusu resimde tamamen fantastik bir dünya işlenirken bizim kendi iç dünyamızda da gelgitlerimizin olduğu, bu duygular üzerinden de kendi dünyamızla da bağlantı kurabileceğimiz psikolojik bir atmosfer yaratılmıştır.

Herbir resmi kendi içinde tek tek değerlendirmek şüphesiz mümkündür ancak bu resimde bütünsel bir etki amaçlanmıştır.

Eski ahşap bir kapının seçilmiş olması, çok parçalı kompozisyon anlayışı, bizi sanatçının batı resminin ikonografik anlayışı teknik olarak benimseyen ortaçağ ikon resmi ile bağlar kurmamızı sağlıyor. Bu dönemin ikonlarında görülen ikonografik hikaye

anlatımından farklı olarak sanatçı kendi iç dünyasını soyut ve fantastik bir form anlayışı ile ifade ediyor.

4.7. Mehmet Güteryüz

“1966’da İDGSA Resim Bölümünü bitirdi. 1970’te devlet bursuyla Paris’e giderek litografi dalında uzmanlık öğrenimini gördü. 1975-1980 yılları arasında, Akademide öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1980’de bu görevinden ayrılarak New York’a gitti. İlk kişisel sergisini, 1963’te İstanbul’da (Şehir Galerisi) açtı” (Özsezgin, 1994, s.170).

Paris’te öğrenim gördüğü yıllarda litografi, resim eğitimi almış ve daha sonra Amerika’da yaşadığı dönemlerde burada gravür ve heykel çalışmaları da yapmıştır.

“1980’li yılların ortalarına kadar gelen dönemde, biçimsel yönden abartılmış hayvan figürlerini konu alan ifadeci bir üslubu benimsedi. Bu dönemi izleyen resimlerinde, anlatımcı çizgiyi bir ölçüde muhafaza etmekle beraber, daha renkli bir üsluba yöneldi. Fırça tuşlarının birbirini izlediği kaotik bir form anlayışına ve psikolojik boyutlu figür düzenlemelerine yer verdiği resimlerinde, rengin ve biçimin çağrıştırmacı bir içerikle dolu olmasına özen gösterdi. Çizginin yapısal etkisini, renk bağlamında çözümlenmeye çalışmakta, yaşamla organik bir anlam ilişkisinin görsel planda karşılığını yansıtmaktadır” (Özsezgin, 1994, s170).

Resim 4.7 : Mehmet Gülerüz, 'Nekahat', 1998, Kraft Kağıt Üzerine Akrilik, 200x170 cm

Gülerüz'ün resimlerine bakıldığında yoğun bir desen disiplini görülmektedir. Resimlerinin ana unsurunu insanın ruhsal durumları, ilkelikleri, doğası ve yer yer hayvan figürlerine dönüşümü oluşturmaktadır. İnsanı, doğayı kendi bakışı ile irdeleyerek, karşı karşıya gelinmesinden çekinilen gerçeklerle yüzleşme ortaya çıkarılmaktadır.

Gülerüz kendi iç dünyasıyla hesaplaşmaktadır. Bu eser bir anlamda kendisiyle yüzleşme resmi olarak da tanımlanabilir. Sanatçı kendi ruhsal yaşantısını bir ayna gibi yansıtırken izleyiciye psikolojik bir atmosfer sunmaktadır. Gerek göz ve yüzün derin ifadesi ve gerek eldeki hareket bu derin bir ölçüde dramatik durumu desteklemektedir.

Ayrıca figürdeki deformasyon ve renk seçimi, tek renk üzerinden kurgulanan kompozisyon bu ifadeyi kuvvetlendiren diğer bir unsurdur. Sanatçı sadece bu resminde değil genel olarak resimlerinde insan merkezli bir anlatımı amaçlarken sadece insanı değil çeşitli hayvan figürleri üzerinden de göndermeler yapmaktadır.

4.8. Mehtap Özdemir

Bağlantı, birine ulaşabilmek, iletişim kurabilmek adına bugün en rahat yapabildiğimiz şeydir. Resimlerimin ana başlığı olan bu konu, bağlantıların ne kadar samimi ve ne kadar gerçek olduğuyla ilgili olmakla birlikte, iletişimin bu kadar ortasında iletişimsiz kaldığımız anlardan yola çıkarak, görünenin ardındaki o bağlantının derininde yatan gerçek benliğimize odaklanıyor.

Yapmış olduğum resimler, yaşamış olduğum çocukluğum ve gördüğüm rüyaların getirdiği zengin etki ile beslenen kendi ruhsal dünyamı anlatır. Resim eylemi üzerinden bir yüzleşme ve varolma duygusunu kutsamak genel resimsel bakışım olarak değerlendirilebilir. Özellikle soyut kompozisyonlarda ruhsal bir parçalanmışlık duygusu ve bu parçaların oluşturduğu ‘ben’, resmimin genel konsepti. Aşağıda özellikle 2013-2018 dönemine ait bu resimsel bakışımı ve kendi ruhsal dünyamı yansıtan örnekler yer almaktadır.

Resim 4.8 : Mehtap Özdemir, ‘Duygu İltihaplanması’, 2015, Tuval Üzeri Karışık Teknik 80 x120cm

Resim 4.9 : Mehtap Özdemir, 'Zerreden Külle', 2017, Tuval Üzeri Akrilik Boya, 150 x150cm

Resim 4.10 : Mehtap Özdemir, 'İsimsiz', 2018, Tuval Üzeri Karışık Teknik, 80 x120 cm

Resim 4.11 : Mehtap Özdemir 'İsimsiz', 2018, Tuval Üzeri Karışık Teknik, 100 x100 cm

Resim 4.12 : Mehtap Özdemir 'İsimsiz', 2018, Tuval üzeri karışık Teknik, 100 x 120 cm

5. SONUÇ

Sanat terapisi, kişinin yaratıcı gelişimini, yeteneklerini, ilgilerini, içsel ve dışsal çatışmalarını, görsellik ve imge boyutunda ele almaktadır. Sanat terapisinin temelinde, kişide sanatla ortaya çıkan hayal gücü ve yaratıcılığı kullanarak, bunun bir dışavurum aracı olarak kullanılması ve kişinin ruhsal rahatlmasını sağlamak yatmaktadır. Sanat psikoterapisi ile kişide benlik değerindeki hasarın onarılarak, içgörü, farkındalık ve iletişim becerisinde artış sağlanabilmektedir.

Sanat terapisinin; kişideki sorunun tanımlanması, iç dünyasında var olan çatışmalarının ifade edilmesi, dış dünyasında farkındalığın artırılması, kendini iyi ifade edebilme becerisinin geliştirilmesi, davranışlarını yönetebilme, bunun sonucunda kaygıyı azaltması, kendine olan saygıyı ve güveni artırması nedeniyle ruhsal bozukluklarda iyileştirici yönü bulunmaktadır.

Kişilerin olumsuz duygu ve düşüncelerinin sanat terapisi ile daha kolay ifade edebildiğinin farkına varılması ile birlikte fiziksel ve ruhsal bozukluklarda sanat terapisinin kullanılması yaygınlaşmıştır.

Psikanalitik kuram sanat terapisine bilinçdışı dürtü, istek ve duyguların ortaya çıkarılması amacıyla kullanılabilir bir yöntem olarak yaklaşırken; bilişsel model bireyin psikolojik iç süreçlerini sanat yolu ile ifade edebilmesinin daha kolay olduğu yönünde görüş belirtmektedir. Bu görüşe göre bireyin dünya, kendisi ve çevresindeki önemli insanların kendi geleceğine ilişkin bakışları, davranış stratejileri ve beklentilerinin sanat terapisinin çıktıları olarak ortaya konabileceği savunulmaktadır. Bu yönüyle sanat terapisi, iyileştirici yani tedavi edici ve hayatı zenginleştirici bir etkiye sahiptir. Sanat terapisinde, kişinin ortaya koyduğu ürün yargılanmaz, ürünün kendisinden çok ortaya koyan kişinin verdiği anlamlar üzerine çalışılmalıdır.

Sanat terapisi ilk olarak ağır hastalığa sahip bireylerin tedavisinde kullanılmış ve başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Ancak Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır.

Hastalanmak, fiziksel, ruhsal ya da sosyal bakımdan hangi durumda olduğuna bakılmaksızın her birey için zorlayıcı bir yaşam olayı olup, yaşam düzeninin bozulması ve duygusal sorunlara neden olabilecek bir duruma sokmaktadır.

Özellikle kanser hastalarında ortaya çıkan ölüm korkusu, vücudunun ve organlarının hasarlanacağı kaygısı, pişmanlık ve suçluluk duygusu, kanser hastalarının fiziksel, duygusal ve zihinsel işlevlerini, aile ve sosyal çevre ile iletişimini yani tüm yaşam dengesini etkiler.

Bu hastalarda ortaya çıkan ağrı, bulantı, kusma, halsizlik, yorgunluk gibi durumlarla başa çıkabilmek, yaşam dengelerini tekrar oluşturmak, fiziksel, duygusal ve ruhsal iyilik halini sürdürmek amacıyla sanat terapisi uygulanabilmektedir.

Ciddi bir hastalığa sahip olan hastalar üzerinde gerçekleştirilen bir başka araştırmada, sanat terapisine dayalı tedavi yöntemleri kullanıldığında hastaların kendilerini daha iyi hissettikleri ve hastalara, içinde buldukları psikolojik durumdan bir süreliğine de olsa kurtararak, kaybetmiş oldukları eğlence isteğini tekrar kazandıklarını göstermiştir. Araştırmaya katılan hastaların bir sanat ürünü ortaya koydukları süreçte kontrol duygularının yeniden geliştiği gözlemlenmiştir. Sanat terapisinin hastalığa ilişkin belirtilerin hızlı bir şekilde gerilemesini sağlamasının yanı sıra hastanın içinde bulunduğu duruma ilişkin inkar davranışında azalma ve hastalığını kabullenme davranışları kazandırdığı tespit edilmiştir.

Fiziksel bir hastalığı olan kişilerde ortaya çıkan karamsarlık, yaşam aktivitelerinin kısıtlanması, duygusal ve ruhsal çatışmalar sonrası ortaya çıkan kaygı, iletişim sorunları gibi durumlarda uygulanan sanat terapisi, kişilerde sanat ürünü ortaya koyarken oluşturduğu iç görüşü, planlama, kıyaslama, kavrayabilme, hayal etme becerilerini artırarak, hastalıklarını kabullenerek, hastalıkları ile düşüncelerden sıyrılarak çevre ile etkileşimi, duygusal ve ruhsal onarım süreçlerini hızlandırarak kişilerde gerek fiziksel gerekse psikolojik iyileşme sağlamaktadır.

Sanat terapisinde, fiziksel hastalıkların tedavisinde elde edilen olumlu sonuçlar psikiyatri hastalarının tedavilerinde de kullanılmaya başlanmıştır. Kişilerin sanat terapisi ile kendini ifade etmesi ve iyileşmesindeki etkinliği fark edilince otizm, hiperaktivite, depresyon ve şizofreni gibi fiziksel ve ruhsal hastalıkların tedavisinde sanat terapisi yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Resimle yapılan sanat terapisi uygulamalarında, kişinin kağıdı kullanım şekli, çizimin kompozisyonu, kurgusu, kullandığı çizgiler ve renklerin bir anlam ifade ettiği. Bu anlam ise sanat terapisi uygulanan kişinin düşüncesini, düşünme şeklini, yaşamı ile

ilgili ipuçlarını, hayat koşullarını, duygularını yansıtır. Ayrıca kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerini öğrenme ve değerlendirme olanağı sunar.

Resim terapisinde ortaya çıkan ürün her yönden anlam taşımaktadır. Ortaya konan resim ürünündeki deformasyon yani saha, zaman, hareket ve renk bozukluğu bir çok psikolojik ve ruhsal rahatsızlıklarda kişi hakkında çok değerli bilgiler sağlar.

Sanat terapisinde kullanılan resim ve şekil verme gibi yaratıcı aktiviteler ile yapılan çalışmalarda, bu aktivitelerin ruhsal iyi olmayı sağladığı ve koruduğu, kişinin kendini iyi ifade etmeyi sağladığı, kişilerde ortaya çıkan stresi azalttığı, bunun sonucunda bağışıklık sistemini güçlendirdiği, hastalıklara karşı da direnç kazandırdığı ve tıbbi hastalığı olan bireylerde tedaviye uyumu artırdığı, iyileşme süresini kısalttığı, yaşama olan bağlılıklarını arttırdığı gösterilmiştir.

Sonuç olarak bugüne kadar yapılan çalışmalar, sanat terapisinin bedensel ve ruhsal sorunların tedavisinde kullanımı gittikçe yaygınlaşan, hastayı tedavi sürecinde edilgin konumdan daha etkin konuma getiren, iletişim becerilerini, yaşam kalitelerini, kendisinin ve çevresinin farkındalığını, benlik değerlerini arttıran bir terapi türüdür. Sanat terapisi, kişideki sorunun tanımlanması ve ortaya konulması, duygusal ve ruhsal çatışmaların ifade edilmesi, iç dünya ve dış dünyasındaki farkındalığı artırması, sosyal becerileri geliştirmesi, aile ve çevresiyle olan iletişimini artırması, kendini iyi ifade etme sayesinde kaygı sorunlarının azalarak kendisine olan saygısını arttırmada iyileştirici özelliği gösterilmiştir.

Yaşamın getirdiği stres, küçük de olsa günlük uğraşlar, kayıplar, sağlık sorunları şeklinde daha da genişleyebilecek türden sıkıntılarla her daim yüz yüze gelinebilir. Bu gibi durumlarda genellikle insanlar sorunlarla başa çıkabileceğini düşünerek yaşadıkları her sıkıntıyı tek başlarına çözmeye gayret gösterirler ve bunu diğer insanlara hissettirmemeye çalışırlar. Aslında kendileri de sıklıkla bu duygularıyla yüzleşmekten korkarlar. Ciddiye alınmayacak kadar küçük gördükleri her küçük sorun üzerine yenilerinin eklenmesiyle birey, farkında olmadan içinde bunları besler ve büyütür. Her bir sorun bir başka sorunun oluşmasına zemin hazırlarken kişi, oluşturduğu bu enkazdan yine kendi başına çıkma gayreti gösterir.

Özellikle sanat terapisinde kullanılan resim terapisi ile yapılan çalışmalarda, sanat ürününü ortaya çıkarırken kişilerde gerek bedensel gerek zihinsel gerekse ruhsal süreçlerin döngüsü yaşanır. Kişilerin hayal etme ve yaratıcı düşüncelerini arttırdığı,

anlama ve kavrama yeteneklerini geliştirdiği, motivasyonlarını arttırdığı, i dünyalarındaki sorunların farkına varmalarını sağlayarak, var olanı kabul etme ve ona göre planlama yapma becerilerini geliştirdiği, sosyal çevreyle olan iletişimlerini arttırdığı, karar verme süreçlerini olumlu yönde değiştirdiği, zihinsel ve bedensel aktivitelerinde anlamlı artış sağladığı, kişilerin kendilerini iyi hissetmesini sağlayarak ortaya çıkan stresi azalttığı, stres azalmasının dolaylı etkisi olarak bağışıklık sistemini güçlendirdiği, bunun sonucunda hastalıklara karşı direnç kazandırdığı, bedensel ve ruhsal hastalığı olan bireylerde hastalıklarının kabullenme sürecini hızlandırdığı, tedaviye uyumu artırarak iyileşme süresini kısalttığı, hayata daha iyi tutunmalarını sağladığı ve yaşama sevincini arttırdığı gösterilmiştir. Bu nedenle sanat terapisinde resim terapisinin çok önemli bir yeri ve rolü vardır.

KAYNAKLAR

Acar, N., (1989), *Terapötik İletişim*, Ankara: Şafak Matbaası.

Acar, N., (2004), *Ne Kadar Farkındayım? Gestalt Terapi*, Ankara: Babil Yayıncılık.

Aksoy, Ç., (2010), *Sanatın İyileştirme Gücü*, İndigo Dergisi.

Albayrak A.K., (2015), “*Sanat Yapıtlarının Nasıl Anlamlandırıldığı ve İzleyiciyle İletişimine Dair Bir İnceleme*”, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı:4 s.11-22.

Aslan, S., Kayacı Ü., (2015), “*Psikopatoloji, Yaratıcılık ve Sanat Terapi*”, Türkiye Klinikleri, J Psychiatry-Special Topics 2015;8(2):77-84.

Aydın B., (2012), “*Tıbbi Sanat Terapisi*”, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 2012;4(1):69-83

Babaoğlu, A., (1988), “*Psikopatolojik Sanat II. Resimsel Sanat Ürünlerinin Analiz Öğeleri*”, Düşünen Adam Dergisi, 2(3), 202-204.

Berger, J., (2008), *Görme Biçimleri*, Çev. Yurdanur Salman, İstanbul: Metis Yayınları.

Bertrand, D., (2000), *Précise de Sémiotique Littéraire*, Paris: Nathan.

Bigalı, Ş., (1976), *Resim Sanatı*, İstanbul: Yaylacık Matbaası.

Çetintürk, B. (2017). “*Çağdaş Seramik Sanatında Enstalasyon Kavramının Yeri*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Plastik Sanatlar ASD.

Çilenti, K., (1988), *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*, Ankara: Kadioğlu Matbaası

Doğan, A., (1997), “*Goya'nın Üç Mayıs Katliamı Adlı Yapıtı Üzerine Plastik Sorunsalı*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay: MKÜ.

Ersoy, A., (1995), *Sanat Kavramlarına Giriş*, İstanbul: Yorum Sanat Yayınları.

Erzen, J. N., (1997), *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: Yapı - Endüstri Merkezi.
Ezici A.K., (2005), “*Sanatçının kişiliği ve yaratma psikolojisi*”, Anadolu Psikiyatri Dergisi 2005; 6(2):122-7.

Freud S.,(1999), *Sanat ve Edebiyat*, Çev. Kapkın E., Kapkın A.T., İstanbul: Payel Yayınevi.

Gören, A.K., (1997), *Türk Resim Sanatında Şişli Atölyesi ve Viyana Sergisi*, İstanbul: Şişli Belediyesi ve İstanbul Resim Heykel Müzeleri Derneği.

Güney M., (1999), *Sanat, Benlik Nesnesi ve İlham*, Klinik Psikiyatri Dergisi, 1999;2(1):42-5.

Joly, M., (2008), *L'image et les Signes*, Nathan: Paris.

Kaptan A.Y. ve Ümer E., (2011), '*Lisans Düzeyindeki Resim Atölye Derslerinde Plastik Anlayışın Öğretimi (Kavramlar Ve Terimler)*', Kastamonu Eğitim Dergisi, Mayıs, Cilt:19 No:2 s.617.

Keser, N., (2005), *Sanat Sözlüğü*,Ankara: Ütopya Yayınevi.

Killick K., (1993), '*Working with Psychotic Processes in Art Therapy*', Psychoanalytic Psychotherapy 1993;7(1):25-38.

Kim J., Wigram T., Gold C., (2009), '*Emotional, Motivational and Interpersonal Responsiveness of Children with Autism in Improvisational Music Therapy*', Autism 2009;13(4):389-409.

Krause, A.C., (2005), *Resim sanatının öyküsü*, Çev. Zaptçioğlu, D., İstanbul: Literatür Yayıncılık.

May R., (2005), *Yaratma Cesareti*, Çev. Oysal A., İstanbul: Metis Yayınları.

Merleau Ponty, M., (2005), *Algılanan Dünya*, Çev. Ömer A., İstanbul: Metis Yayınevi

Oktay, A., (1995), *Komet*, İstanbul: Galeri Nev Sanat Dizisi No:1.

Oktay, A., (1997), *Aydın Ayan*, İstanbul: Bilim Sanat Galerisi Yayınları, s.34.

Oskay, Ü., (1985), *Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş*, Ankara: A.Ü. Yayını.

Özcan H., (2012), '*Sanat Terapisi Çalışmasının Kansere Hastası Çocukların Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*', Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.

Özkartal, M., (2009), ‘*Resim Sanatında Çizgi ve Çizgi Ritmi Üzerine*’, Ankara: Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Syf. 55-72 / 4. Sayı.

Özsezgin, K., (2009), *Yorum ve Anlam*, İstanbul: Çekirdek Sanat Yayınları.

Prinzhorn H., (1972), *Artistry of the Mentally ill*, New York: Springer.

Rickson D.J, Watkins W.G., (2003), ‘*Music Therapy to Promote Prosocial Behaviors in Aggressive Adolescent Boys: a Pilot Study*’, J Music Ther 2003;40(4):283-301.

Sağbaş, U.I., (1994), ‘*Türk Resminde Sembol Kullanımı*’, Yüksek Lisans Tezi, MSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.17.

Smith, E.L., (2004), *20. Yüzyılda Görsel Sanatlar*, Çev. Kılıç, E., Kovulmaz, B., Akınhay, O., İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat Yayınları.

Soygür, H., (1999), ‘*Sanat ve Delilik*’, Klinik Psikiyatri 1999;2(2):124-33.

Sönmez, Ö., (2012), ‘*Soyutlamacı Resmin Okunmasına Göstergibilimsel Bir Yaklaşım*’, Isparta: SDÜ Arte -E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi. Mayıs – Haziran 2012, Sayı: 9, 1-21.

Sözen, M. ve Tanyeli, U., (2005), *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Stern, İ., (1964), *Resimle Psikolojik Teşhis, Karen Machover Testi*, Çev. Yetvari, A., İstanbul: Berksoy Matbaası.

Talwar, N., Crawford, M.J., Maratos, A., Nur, U., McDermott. O.R., Procter ,S., (2006), ‘*Music Therapy for in-Patients with Schizophrenia Exploratory Randomised Controlled Trial*’, Br J Psychiatry 2006; 189:405-9.

Turani, A., (1997), *Dünya Sanat Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Turani, A., (2000), *Sanat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi

Tükel, U., (1997), *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: Yem Yayınları.

Uttley, L., Scope, A., Stevenson, M., Rawdin, A., Buck, E.T., Sutton, A., (2015), ‘*Systematic Review and Economic Modelling of the Clinical Effectiveness and Cost Effectiveness of Art Therapy Among People with Non-psychotic Mental Health Disorders*’, Health Technol Assess 2015;19(18):1-120, v-vi.

Yavuzer, H., (1992), *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yılmaz, N., (2007), *Arnold Böcklin*, Lebriz Sanal Dergi,
<http://nalanyilmaz.blogspot.com.tr/2007/07/arnold-bcklin.html> (04.01.2017)

ÖZGEÇMİŞ

Mehtap ÖZDEMİR

1989 yılında Düzce’de doğdu.

1996-2003 yılları arasında ilköğrenimini tamamladı.

2006 yılında Düzce Atatürk Lisesinden mezun oldu.

2009 yılında Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesini kazandı.

2013 yılında Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinden mezun oldu.

Aynı yıl Doğuş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Bölümü Plastik Sanatlar Tezli Yüksek Lisans Programına başladı. Doğuş Üniversitesinde Yüksek Lisans öğrencisi olarak eğitimine devam etmektedir.

Ödülleri

III. Balaton Szalon ‘Vova’ – MINIart Uluslararası Resim Yarışması - Birincilik Ödülü/ Macaristan 2012

7. Ulusal İzmir’in Renkleri Resim Yarışması Jüri Özel Ödülü/ İzmir 2016

Kişisel Sergiler

Bağlantı - Galeri Bohem/ İstanbul 2015

Bağlantı II - Nişart Gallery/ İstanbul 2016

Karma Sergiler

‘Karşılaşmalar’ Eva Sanat Galerisi / İstanbul 2018

‘I’m’ 84,5x66 F Sanat Galerisi / İstanbul 2017

Artist 26. Uluslararası Sanat Fuarı TÜYAP/ İstanbul 2016

Karşılaşmalar Karma Sergi Galeri Bohem/ İstanbul 2016

Renkler Karma Sergi Galeri Bohem/ İstanbul 2015

Galeri Bohem Karma Sergi Osmanlı Tersanesi Kaymakamlık Sanat Galerisi/ Bodrum 2015

8 Bakış Karma Sergi Galeri Bohem/ İstanbul 2014

Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Mezuniyet Sergisi/ Konya 2013

Cumhuriyet Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü ‘Kadın’ Konulu Karma Sergi/ Sivas 2013

Green Mail Art Karma Sergi/ İstanbul 2013

KSÜ Geleneksel 10. Resim Yarışması Sergileme/ Kahramanmaraş 2013

4. Ulusal İzmir’in Renkleri Resim Yarışması Sergileme/ İzmir 2013

Uluslararası Grafik Sanatlar Etkinlikleri Sergisi/ Konya 2012

Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Karma Fotoğraf Sergisi/ Konya 2010

Katıldığı Etkinlikler

International Painting Symposium Thessaloniki Art Fair 2014

9th International Art Colony Macedonia Gostivari 2014

Festari International Art Colony Therande 2014

Kalkan Kalamar Art International Workshop 2016

Kolonia Nderkombetare "Ditet e Mios" 2016 Albania

IGU International Art Workshop and Exhibition 2018